

BOFIT Online
2005 No. 8

Anna Mahlamäki, Laura Solanko,
Merja Tekoniemi ja Simon-Erik Ollus

Venäjän keskeiset tuotantoalat 2000-luvulla – sektorikatsaus

Suomen Pankki, BOFIT
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos

Suomen Pankki
BOFIT – Siirtymätalouksien tutkimuslaitos

PL 160
00101 Helsinki
Puh 010 831 2268
Fax 010 831 2294
bofit@bof.fi
www.bof.fi/bofit

BOFIT Online
Päätoimittaja ***Jouko Rautava***

ISSN 1456-811X (online)
8.7.2005

Helsinki 2005

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Sisällys

Tiivistelmä.....	3
1 Venäjän kokonaistuotanto.....	4
2 Venäjän teollisuustuotanto.....	6
3 Venäjän metsäteollisuus.....	12
4 Venäjän rakennustoimiala.....	15
5 Venäjän maatalous.....	18
6 Venäjän kuljetussektori.....	23
7 Vähittäiskauppa.....	26
Lähteet.....	29
Internet-sivut.....	30

Anna Mahlamäki, Laura Solanko, Merja Tekoniemi ja Simon-Erik Ollus ¹

Venäjän keskeiset tuotantoalat 2000-luvulla – sektorikatsaus

Tiivistelmä

Venäjän kokonaistuotanto on kasvanut keskimäärin hieman yli 6 % vuodessa viimeiset viisi vuotta. Tuotannon nopea kasvu on johtunut vuoden 1998 kriisin yhteydessä romahtaneen ruplan tuomasta lisääntyneestä kilpailukyvyistä sekä energian ja raaka-aineiden Venäjälle suotuisasta hintakehityksestä. Tämä sektorikatsaus käy kokonaistuotannon kehityksen lisäksi läpi viiden keskeisen tuotannonalan (teollisuus-, rakennus- ja maataloustuotanto, kuljetussektori ja vähittäiskauppa) kehityksen kuluvalle vuosikymmenellä. Lisäksi katsauksessa on käsitelty Suomen kannalta mielenkiintoista Venäjän metsäteollisuutta.

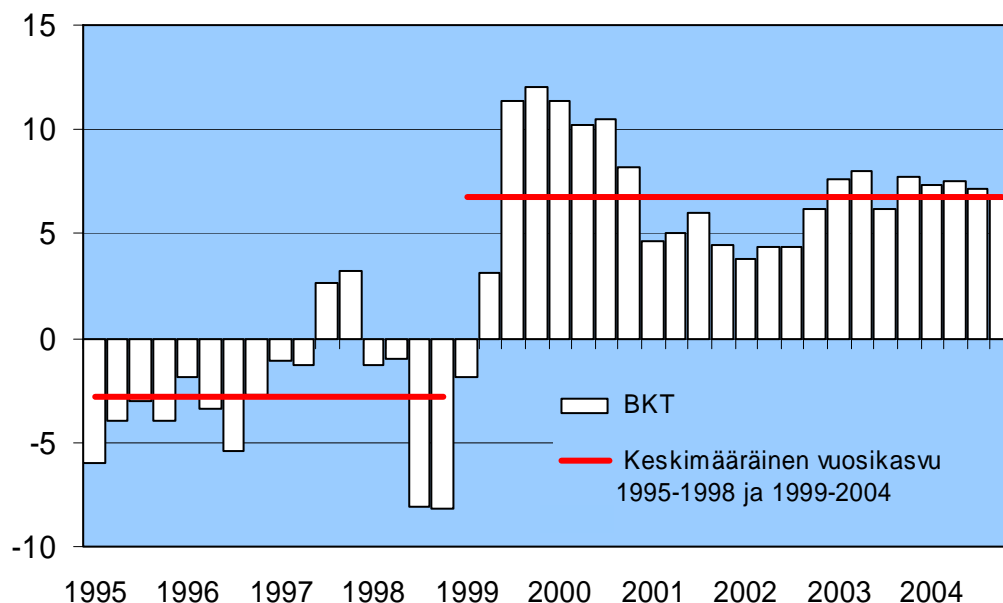
Avainsanat: Venäjä, BKT, teollisuustuotanto, rakennustuotanto, maataloustuotanto, metsäteollisuus, kuljetussektori, vähittäiskauppa

¹ Simon-Erik Ollus on kirjoittanut luvut 1 ja 2, Merja Tekoniemi luvut 3 ja 5, Anna Mahlamäki luvut 4 ja 7 sekä Laura Solanko luvun 6. Kirjoittajat toimivat ekonomisteina Suomen Pankin Siirtymätalouksien tutkimuslaitoksella.

1 Venäjän kokonaistuotanto

Venäjätalous on kasvanut suotuisasti vuoden 1998 kriisin jälkeen. Bruttokansantuotteen kasvu on ollut keskimäärin hieman yli 6 % vuosittain vuodesta 1999 lähtien. Vuonna 2004 BKT kasvoi 7,2 %.² Kasvun sykäyksenä toimi vuoden 1998 kriisin aikana devalvoitu rupla, joka antoi Venäjän tuotantoaloille huomattavan kilpailuedun. Ruplan vahvistuessa tämä etu on jo osin menetetty ja nykyinen kasvu perustuu pitkälti luonnonvarateollisuuteen, erityisesti öljyteollisuuteen.

Kuva 1.1 BKT:n vuosikasvu neljännesvuosittain 1995–2004, %

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Bruttokansantuotteen jakautumisesta voidaan havaita selkeä palvelusektorin kasvu, kun taas tavaroiden tuotannon osuus BKT:stä on laskussa. Tällä hetkellä tavaroiden tuotanto vastaa noin 40 prosentista BKT:stä, kun palveluiden osuus on noin 60 % (kts. taulukko 1.1).³ Palvelusektorin kasvu voidaan nähdä merkinä markkinatalouden kehittymisestä, koska palvelusektorin osuus on tyypillisesti kehittyneissä talouksissa tavaratuotantoa suurempi. Suomessa palveluiden tuotanto vastaa miltei 70 prosentista BKT:stä.

Teollisuus vastasi noin 2/3 tavaroiden tuotannosta, ja sen paino BKT:stä oli 27 % vuonna 2003. Maa- ja metsätalouden osuus oli vain noin 5 % ja rakentamisen 7 %. Palveluiden tuotannossa kaupallisten palveluiden osuus oli yli 80 %, jossa erityisesti vähittäiskauppa ja liikennesektori ovat keskeisiä. Ei-kaupallisten palveluiden osuus palvelusektorista oli 18 % vuonna 2003.

² Luku 7,2 % on uuden, vuoden 2005 alussa käyttöön otetun, metodologian mukainen. Vanhan metodologian mukaan Venäjän BKT kasvoi 7,1 % vuonna 2004.

³ Lisäksi nettoverojen osuus oli noin 14 %, mutta ne on jätetty pois taulukosta 1.1.

Taulukko 1.1 Tuotannon jakautuminen vuosina 1996–2003, % BKT:stä

%-osuus BKT:stä	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tavarat	46.6	45.3	43.8	45.1	45.0	43.0	40.6	40.3
Teollisuus	29.7	29.8	30.0	31.1	31.4	28.2	27.0	27.1
Maa- ja metsätalous	7.3	6.5	5.7	7.4	6.5	6.7	5.8	5.3
Rakentaminen	9.0	8.4	7.4	6.1	6.6	7.4	7.0	7.1
Palvelut	53.4	54.7	56.2	54.9	55.0	57.0	59.4	59.7
Kaupalliset palvelut	42.6	42.9	44.5	46.1	46.6	47.7	48.4	48.8
Kuljetus ja tietoliikenne	12.6	12.4	10.9	9.5	9.0	9.0	9.2	9.3
Vähittäiskauppa	19.7	18.8	20.6	23.3	23.7	22.3	22.3	22.2
Ei-kaupalliset palvelut	10.8	11.8	11.7	8.8	8.4	9.3	11.0	10.9

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Taloukasvua ajavat myös muut sektorit kun öljyteollisuus. Tähän katsaukseen on valittu Venäjän talouden kannalta keskeiset tuotantoalat; teollisuustuotanto, rakennustuotanto, kuljetus, maataloustuotanto ja vähittäiskauppa. Lisäksi katsaukseen on lisätty erikseen osuus metsäteollisuudesta, koska se on Suomen kannalta tärkeä ala.

Venäjän noin 66 miljoonan työllisen huomattavimmat työnantajat ovat teollisuus noin viidenneksellä, hallinto noin 17 prosentin ja maatalous runsaan 10 prosentin osuudella työllisistä. Muita tärkeitä työllistäjiä ovat rakentaminen (8 %), kuljetus (6 %), koulutus (9 %) sekä sosiaali-, terveys- ja kulttuuritoimi (7 %). Metsätalous työllistää noin puoli prosenttia työllisistä ja pankki- ja rahoitussektori hieman yli prosentin.

Venäjän tuotantorakenne muistuttaa edelleen osin neuvostotalouden rakennetta, vaikka erityisesti palvelusektorilla on tapahtunut suuri muutos. Tämä näkyy siinä, että Venäjän ulkomaakaupan rakenne on muuttunut vain vähän, sillä lähes 80 % viennistä on edelleen luonnonvaroja.

Venäjällä on paljon keskusteltu tuotannon monipuolistamisesta, mutta muutokset ovat olleet hitaita. Erityisesti pk-sektorin kehitys on jättänyt toivomisen varaa, sillä se työllistää vain noin viidenneksen työvoimasta, kun esim. Yhdysvalloissa pk-sektorin osuus työvoimasta on yli puolet.

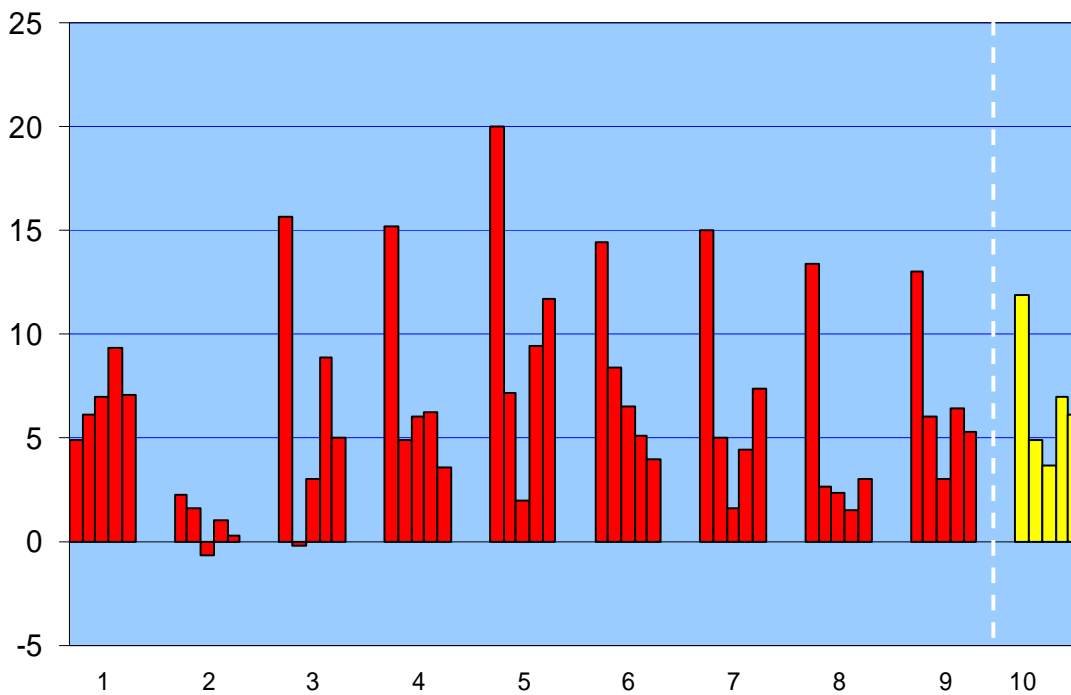
Palvelusektorin kasvu kertoo kuitenkin oikean suuntaisesta kehityksestä. Palvelusektori on paljolti kehittynyt taloukasvun tuoman kulutuksen lisäyksen ansiosta ja on osaltaan monipuolistanut taloutta. Keskustelua on kuitenkin käyty siitä, mikä on politiikan rooli tuotantorakenteen monipuolistamisessa, ja voiko luonnollista monipuolistumista kiihdyttää politiikkavalinnoin erityisesti teollisuustuotannon alalla. Tältä osin tilanne on edelleen selkeytymätön, eikä hallitus toteuta mitään nimenomaista teollisuuspolitiikkaa.

2 Venäjän teollisuustuotanto

Venäjän teollisuuden kasvu ja rakenne

Venäjän tilastolaitoksen mukaan teollisuustuotannon⁴ osuus BKT:stä oli 27 % vuonna 2004. Teollisuustuotannon osuus on laskenut koko ajan palvelusektorin kasvaessa 1990-luvun alusta lähtien.

Kuva 2.1 Keskeisimpien teollisuuden alojen sekä koko teollisuuden vuosikasvut 2000–2004, %

1	Polttoaineteollisuus	6	Elintarviketeollisuus
2	Sähköteollisuus	7	Kemian teollisuus
3	Mustametallurgia	8	Metsäteollisuus
4	Värimetallurgia	9	Rakennustarviketeollisuus
5	Koneenrakennusteollisuus	10	Koko teollisuustuotanto

Lähde: Venäjän tilastolaitos

⁴ Venäjän tilastolaitos muutti vuoden 2005 alussa teollisuustuotannon tilastointimetodologiaa ja lisäsi siihen uusia komponentteja. Teollisuustuotantoon lisättiin kaasun, veden ja sähkön tuotanto, jotka aiemmin ovat olleet osittain palveluiksi määriteltyjä. Teollisuustuotanto jaetaan nyt kolmeen pääkomponenttiin: kaivannaistuotanto, tehdastuotanto sekä veden, sähkön ja kaasun tuotanto. Lisäksi tilastolaitos muutti joitain teollisuustuotantoindeksin sisäisiä painotuksia. Venäjä lopetti myös työpäiväkorjatun teollisuustuotannon raportoinnin. Syyksi muutoksiin tilastolaitos ilmoitti tarpeen virtaviivaistaa Venäjän teollisuustuotantoindeksi länsimäisen laskentatavan mukaiseksi. Vuoden 2004 teollisuustuotannon vuosikasvu oli 6,1 % vanhan laskutavan mukaisesti ja 7,3 % uuden laskutavan mukaisesti. Vuoden 2005 alusta teollisuustuotantoa ei enää raportoida vanhan metodologian mukaisesti. Tämä katsaus perustuu vanhan metodologian mukaiseen määrittelmään.

Venäjän teollisuustuotanto on kasvanut vuosina 2000–2004 keskimäärin 6,7 % vuodessa. Teollisuustuotanto lähti hyvin voimakkaaseen kasvuun heti 1998 loppuvuodesta, ja kasvu pysyi nopeana 2000-luvun alkuun saakka. Teollisuustuotanto kasvoi vuosituhannen vaihteessa jopa 15 prosentin vuosivauhdilla. Nopea kasvu johtui mm. 1998 kriisin jälkeisestä ruplan devalvoitumisesta ja sen tarjoamasta kilpailuedusta. Ruplan reaalisen vahvistumisen myötä kasvu on kuitenkin hieman hidastunut ja tällä hetkellä teollisuustuotanto kasvaa noin 5 prosentin vuosivauhdilla. Lisäksi teollisuustuotannon kasvua edisti vuosien 1999–2004 nopea öljyntuotannon kasvu, mitä veti energian hintojen voimakas nousu.

Venäjän teollisuustuotanto on edelleen enimmäkseen raaka-aineiden ja matalan jalostusasteen tuotantoa. Teollisuuden yksipuolinen rakenne näkyy mm. ulkomaankaupassa. Venäjä vie pääsääntöisesti mineraaleja ja tuo investointi- sekä kulutustavaroita, joita oma teollisuus ei pysty tällä hetkellä tuottamaan. Teollisuustuotannon rakenteesta johtuen lähes 80 % Venäjän viennistä on raaka-aineiden vientiä. Tuonnista noin 40 % on koneita ja laitteita, 25 % kemian tuotteita ja 18 % elintarvikkeita.

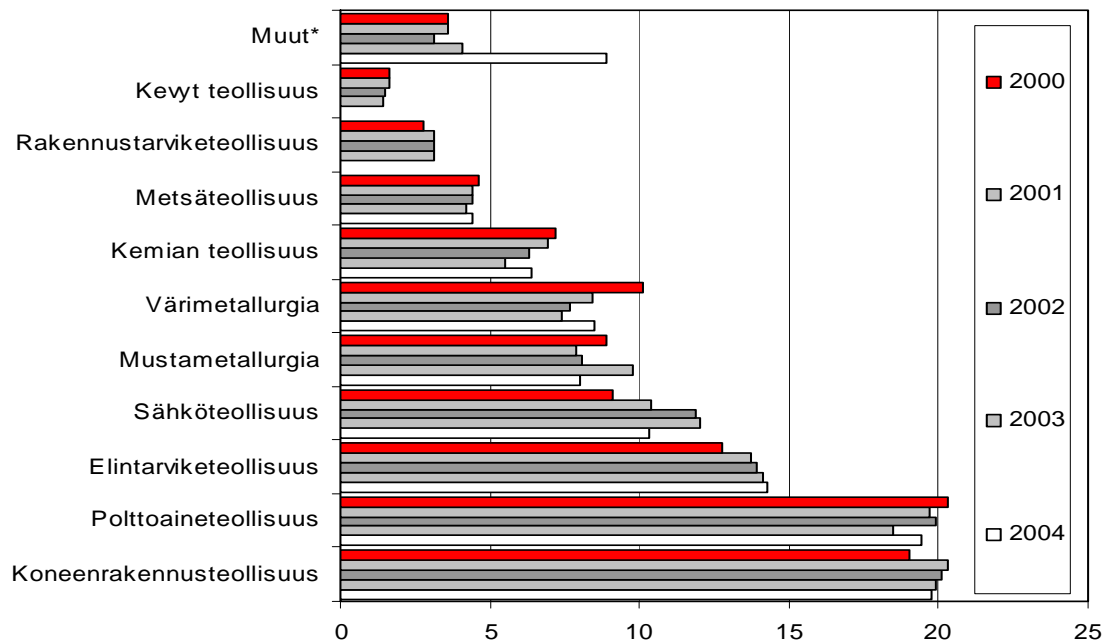
Teollisuuden yksipuolisuus näkyy myös yritysraakenteessa. Venäjän liikevaihdoltaan 400 suurimmasta yrityksestä 74 % toimii perinteisen teollisuuden alalla. Näistä 400 yrityksestä 40 suurinta kattaa noin 70 % kaikkien yritysten liikevaihdosta. Suurteollisuus on edelleen hyvin dominoiva ja keskittynyt neuvostoajan raskaan teollisuuden aloihin ja raaka-ainetuotantoon. Lisäksi suurten yritysten keskittyminen Moskovaan on vahva. Teollisuus työllistää noin 20 % Venäjän työllisistä.

Venäjälle ei ole syntynyt merkittävästi uutta, vanhaa teollisuutta haastavaa pk-sektoria. Venäjä on huomattavasti muita itäisen Euroopan siirtymätalousmaita perässä pk-sektorin kehityksessä ja pk-sektorin osuus koko tuotannosta on vain noin 25 %, kun länsimaissa sen osuus on tyypillisesti yli puolet.

Venäjän teollisuus on kansainvälisessä vertailussa hyvin tehoton, vaikka viime aikoina on nähty selvää kehitystä teollisuuden työvoimatehokkuudessa. Useimmiten osittain tai kokonaan ulkomaalaisomisteiset yritykset käyttävät työpanoksia tehokkaammin kuin suuret venäläiset yritykset. Monet kilpailukykyä kartoittavat tutkimukset ovatkin kiinnittäneet huomiota juuri työn tuottavuuden lisäämiseen ja uuden tuotantoteknologian käyttöönottoon, jotta maan teollisuuden kilpailukykyä saataisiin lisättyä.

Teollisuustuotannossa kausivaihtelu on suurta. Teollisuustuotannon reaalin arvo on kasvanut noin 40 prosentilla vuoden 2000 alusta. Vuoden 2004 teollisuustuotannon kokonaisarvo oli 11 209 miljardia ruplaa (313 miljardia euroa). Vertailun vuoksi mainittakoon, että teollisuustuotanto henkeä kohden oli Venäjällä 2 100 euroa vuonna 2004, kuin Suomessa vastaava luku oli 15 700 euroa.

Kuva 2.2 Teollisuuden alojen osuudet teollisuustuotannosta 2000–2004, %

*Kevyt teollisuus ja rakennustarviketeollisuus ovat ryhmässä muut vuonna 2004
Lähde: Venäjän tilastolaitos 2000–2003, Finpro 2004

Koneenrakennusteollisuus

Suurimmat yksittäiset teollisuudenalat ovat koneenrakennusteollisuus ja polttoaineteollisuus. Vuonna 2004 koneenrakennusteollisuus kattoi noin 20 % koko teollisuustuotannosta. Koneenrakennusteollisuus keskittyy paljolti raskaiden koneiden ja laitteiden tuottamiseen, ja suuri osa kodinkoneista ja elektroniikasta on edelleen tuontitavaraa. Koneenrakennusteollisuus on kasvanut 2000-luvulla keskimäärin 10 prosentin vuosivauhdilla.

Koneenrakennusteollisuus on ollut lähes koko 2000-luvun yksi nopeimmin kasvavista teollisuuden aloista. Kasvua on kiihdyttänyt mm. rautatiekaluston, laitteiden sekä tietoliikennekaluston nopeasti kasvanut tuotanto. Rautatiekaluston miltei 50 prosenttinen vuosikasvu on johtunut paljolti öljyntuotannon nopeasta kasvusta ja vientiin tarvittavan kuljetuskapasiteetin tarpeesta. Vuonna 2004 myös rakennustarvikkeiden, kemikaalin- ja öljyntuotantolaitteiden, konetyökalujen, maatalouskoneiden sekä autojen tuotanto kiihtyi keskimääräistä koneenrakennussektorin tuotantovauhtia nopeammin.

Kilpailukykyä kartoittavat tutkimukset kiinnittävätkin usein huomiota Venäjän koneenrakennusteollisuuden matalaan jalostusasteeseen ja tarpeeseen kehittää teknologiaosaamista. IT-sektori puolestaan on viime vuodet kasvanut liikevaihdolla mitattuna erittäin nopeasti, mutta sen koko suhteessa muuhun koneenrakennusteollisuuteen on edelleen pieni.

Polttoaineteollisuus

Polttoaineteollisuuden osuus teollisuustuotannosta oli vuonna 2004 noin 19 %. Polttoaineteollisuus on kasvanut keskimäärin 7 prosentin vuosivauhdilla vuodesta 2000 lähtien. Polttoaineteollisuuden tuotanto on jakautunut raakaöljyntuotantoon (noin 67 %), öljynjalostukseen (14 %), kaasuntuotantoon (11 %) ja kivihiilen tuotantoon (7 %). Öljyteollisuuden kasvuvauhti on ollut keskimäärin lähes 9 % vuodessa 2000-luvulla, kun kaasun tuotannon vuosikasvu on ollut vain prosentin luokkaa.

Venäjä on maailman suurin kaasun tuottaja ja maan kaasureservit kattavat noin kolmanneksen maailman kaasureserveistä. Kaasusektorilla valtionyhtiö Gazpromilla on vahva monopoliasema ja se on tuottanut viime vuosina yli 90 % maan kaasusta. Kaasusektorin kasvu on ollut maltillista paljolti investointien puutteen vuoksi. Uusia kaasuesiintymiä ei ole etsitty ja suurin osa tuotannosta tapahtuu neuvostoaajoilla löydetyillä kentillä.

Venäjän öljyntuotanto on kasvanut varsin ripeästi 2000-luvun alussa ja maa nousi vuonna 2004 maailman toiseksi suurimmaksi öljyntuottajaksi. Venäjällä on 6 % maailman öljyreserveistä. Öljyteollisuuden kasvu on kuitenkin viime aikoina hiipunut investointien puutteen takia. Öljyteollisuus on enimmäkseen raakaöljyn tuotantoa ja vientiä. Venäjä jalostaa puolet raakaöljystään, mistä kaksi kolmasosaa menee kotimaisen kulutukseen. Öljysektoria dominoivat suuret yritykset, joista tuotannolla mitattuna merkittävimmät ovat: LUKoil, TNK-BP, Rosneft, Surgutneftegas, Sibneft, Yukos ja Tatneft. Kaasusektorista poiketen öljysektorilla millään yksittäisellä tuottajalla ei ole monopoliasemaa ja suurista yrityksistä vain Rosneft on valtion omistama. Öljysektorilla brittiläisen British Petroleumin puoliksi omistama TNK-BP on ainoita suuryrityksiä, joissa on huomattavaa ulkomaalaisomistusta. Öljyvienti on Venäjälle merkittävä tulonlähde ja vuonna 2004 raakaöljyn sekä öljyjalosteiden osuus koko Venäjän vientituloista oli 43 %.

Elintarviketeollisuus

Vuoden 1998 laman jälkeen elintarviketeollisuus lähti nopeaan kasvuun ja kattoi vuonna 2004 noin 14 % teollisuustuotannosta. Ruplan devalvointi nosti tuontielintarvikkeiden hintoja, mikä tuki kotimaista elintarviketeollisuuden kasvua ja jalostusasteen nostamista. Elintarviketeollisuus onkin yksi harvoja teollisuudenaloja, joka tarjoaa kotimaassa korkeasti jalostettuja kulutustavaroita Venäjällä. Viimeisten vuosien aikana erityisesti kalliiden elintarvikkeiden kysyntä onkin kasvanut, mikä näkyy mm. kasvavassa määrässä uusia tuotemerkkejä kaupoissa.

Elintarviketeollisuus on 2000-luvulla kasvanut keskimäärin noin 8 % vuodessa. Elintarviketeollisuudessa mehuteollisuus on yksi nopeimmin kasvaneista aloista noin 20 prosentin vuosikasvulla. Myös panimoteollisuus on kasvanut varsin ripeästi, kun taas leipä- ja makeisteollisuus sekä maitotuoteteollisuus ovat kasvaneet keskiarvoa hitaammin. Lihanjalostusteollisuudessa lihan hinnan nopea nousu vuodesta 2003 on näkynyt maltillisena kasvuna. Elintarviketeollisuudessa lihan ja maidon raaka-ainepula on johtanut joidenkin elintarvikerytysten lisääntyneisiin investointeihin maataloussektorille.

Sähkön tuotanto

Sähkön tuotannon osuus teollisuustuotannosta oli vuonna 2004 noin 10 %. Sähkön tuotannon kasvuvauhti on vaihdellut huomattavasti ja keskimäärin tuotanto on kasvanut noin prosentin 2000-luvulla. Suurin osa sähkön tuotannosta menee teollisuuden käyttöön. Huomattava osa sähköstä tuotetaan lämpövoimaloilla (66 %). Loput sähköstä tuotetaan ydin- ja vesivoimalla.

Sähkösektoria dominoi edelleen valtionyhtiö RAO UES, jonka yksityistäminen on keskeinen osa Venäjän koko sähkösektorin uudistussuunnitelmaa. Hallitus ei ole uudistus-suunnitelmista kuitenkaan yhtä mieltä ja jo hyväksytyt suunnitelmat eivät ole edenneet käytännön toteutukseen. Tarkoitus on ollut pilkkoa RAO UES useaksi ns. täyden palvelun sähkö- ja lämpöyrietykseksi, mutta toistaiseksi vain pieni osa uusista yrityksistä on alkanut toimimaan. Uudistusta on vastustettu mm. pelosta, että sähkönhinnat nousevat nopeasti. Nykyiset edulliset sähkönhinnat tarjoavat mm. paljon energiaa tarvitseville metallisulatoille huomattavan kilpailuedun. Hintojen nousun pelätään vievän sulattojen kannattavuuden.

Muut teollisuuden alat

Mustan- ja värimetallurgiateollisuuden osuudet olivat 8 % ja 9 % teollisuustuotannosta vuonna 2004. Metallurgiateollisuus on kasvanut 6-7 prosentin vuosivauhdilla vuodesta 2000. Raudan ja teräksen kysyntä on kasvanut viime vuodet voimakkaasti Kiinan kasvavan kysynnän takia, joka on myös nostanut maailmanmarkkinahintaa. Mustan metallurgian teollisuus on viime vuodet yhä enemmän keskittynyt ja lisännyt investointejaan ulkomaille. Alan keskeisimmät toimijat Venäjällä ovat Severstal, MLNK ja Evrazholding. Värimetallurgiateollisuus on myös kasvanut nopeasti viime vuodet. Tuotanto on keskittynyt neljään yritykseen (Norilsk Nickel, Rusal, SUAL ja UGMK). Huomioitavaa on, että värimetallurgian yritykset ovat maailman mittapuussa suuria tekijöitä: mm. Norilsk Nickel on maailman suurin nikkelin ja palladiumin tuottaja.

Kemianteollisuuden osuus tuotannosta oli vuonna 2004 noin 6 % ja 2000-luvulla sen keskimääräinen vuosikasvu 7 %. Kemianteollisuudessa tuotannon kasvua on kiihdyttänyt muovin kasvanut tuotanto. Maatalouskemikaalien tuotanto on kasvanut vain vähän viime vuosina.

Metsäteollisuuden osuus teollisuustuotannosta vuonna 2004 oli 4 % ja sen keskimääräinen 2000-luvun vuosikasvu oli 5 %. Rakennustarviketeollisuuden osuus oli 3 % ja kevyen teollisuuden osuus hieman yli prosentin. Rakennustarviketeollisuuden vuosikasvu on ollut kuluvalle vuosikymmenellä keskimäärin noin 7 % huolimatta rakentamisen huomattavasti nopeammasta keskimääräisestä vuosikasvusta (noin 10 %).

Teollisuustuotanto alueittain

Tuotannon arvolla mitattuna tärkein teollisuuden keskittymä vuonna 2004 oli Volgan federaatiopiiri, missä erityisesti Tatarstanin, Samaran ja Bashkorstanin tasavallat olivat keskeisiä teollisuuden tuotantoalueita. Volgan federaatiopiirin osuus Venäjän teollisuustuotannosta oli 23 %. Volgan federaatiopiirissä koneenrakennusteollisuuden osuus kokonaisteol-

lisuustuotannosta oli noin kolmannes. Polttoaine-, kemian- ja sähköteollisuuden osuudet olivat myös huomattavia.

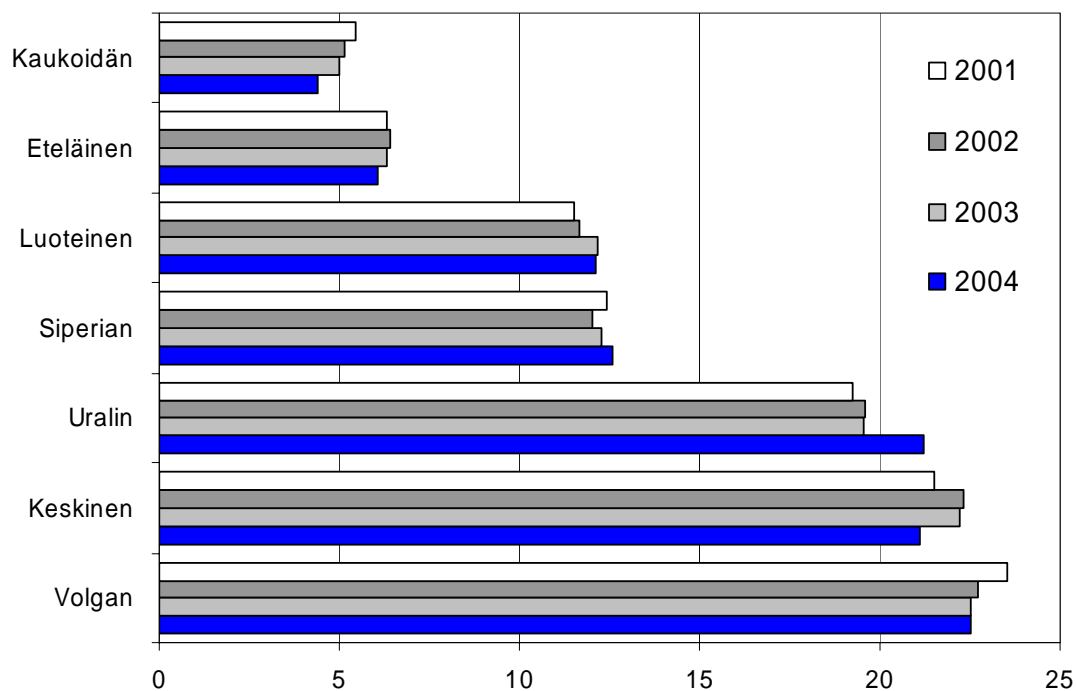
Toiseksi suurin teollisuuden keskittymä on Keskinen federaatiopiiri, missä erityisesti Moskovan kaupungin ja Moskovan alueen osuudet teollisuustuotannosta olivat huomattavia. Keskinen federaatiopiirin osuus teollisuustuotannosta oli 21 % ja Moskovan kaupunki ja lääni vastasivat 43 prosentista federaatiopiirin teollisuustuotannosta. Koneenrakennusteollisuuden osuus oli noin neljännes. Elintarviketeollisuus vastasi noin viidenneksestä federaatiopiirin teollisuustuotannosta. Myös sähköntuotanto oli huomattava Keskinen federaatiopiiriin alueella.

Myös Uralin federaatiopiiri on merkittävä teollisuustuottaja 21 prosentin osuudella kokonaistuotannosta. Vuonna 2004 Uralin Federaatiopiirissä erityisesti öljyrikas Tjumenin alue vastasi yksinään 60 prosentista piirin teollisuustuotannosta. Federaatiopiirin alueella polttoaineteollisuus vastasi hieman yli puolesta teollisuustuotannosta ja Tjumenin alueella polttoaineteollisuus vastasi jopa yli neljästä viidesosasta alueen teollisuustuotannosta. Myös musta- ja värimetallurgia ovat Uralin federaatiopiirissä huomattavia teollisuudenaloja. Ne vastasivat noin viidesosasta alueen teollisuustuotannosta.

Siperian federaatiopiirin osuus oli 13 % teollisuustuotannosta ja siellä metallurgian teollisuus oli huomattava noin neljänneksen osuudella tuotannosta. Sähkön tuotanto ja polttoaineteollisuus olivat myös merkittäviä teollisuudenaloja.

Luoteisen federaatiopiirin osuus teollisuustuotannosta oli 12 % ja erityisesti elintarviketeollisuus noin 20 prosentin osuudella oli merkittävä. Myös sähköntuotanto-, metsä-, metallurgia- ja koneenrakentamisteollisuus olivat huomattavia teollisuuden aloja Luoteis-Venäjällä. Eteläisen federaatiopiirin osuus teollisuustuotannosta oli 6 % ja Kaukoidän federaatiopiirin 4 %. Eteläisessä piirissä elintarviketeollisuus oli huomattavin ja Kaukoidässä metallurgiateollisuus.

Kuva 2.4 Teollisuustuotannon arvon jakauma federaatiopiirin mukaan vuosina 2001–2004, %

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Venäjän teollisuuspolitiikka

Venäjällä ei tällä hetkellä ole kirjoitettua teollisuuspolitiikkaa, vaikka aiheesta on paljon keskusteltu. Syynä politiikan puuttumiseen ovat eriävät mielipiteet sen sisällöstä sekä elinkeinoelämän huoli sen väärinkäyttämistä. Elinkeinoelämä ei ole halunnut valtion ohjauksen teollisuutta, koska sen mielestä se lisäisi erilaisia korruptiomahdollisuuksia eikä välttämättä tehostaisi resurssien käyttöä. Valtion teollisuuspolitiikan sijaan suurteollisuuden tai ns. oligarkkien etujärjestöt ovat tuoneet keskusteluun kantoja, joissa vaaditaan teollisuuden rakenteiden monipuolistamista ja avautumista kilpailulle.

Toisaalta monet suuryritykset ja erityisesti valtion omistamat yritykset vastustavat avautumista, koska monille se tarkoittaisi nykyisen monopoliaseman menetystä sekä kilpailun lisääntymistä. Monien yritysten tuotanto perustuu edelleen neuvostoajan tuotantoteknologiaan ja suurten työvoimapanosten käyttöön. Näille yrityksille talouden avautuminen merkitsisi suurta muutosta.

Teollisuuden monipuolistamista tukevat kuitenkin Venäjän hallitus ja presidentti Vladimir Putin. Presidentti on useaan otteeseen korostanut talousrakenteiden monipuolistamisen tärkeyttä. Lisäksi Venäjä on pyrkimässä Maailman kauppajärjestön WTO:n jäseneksi mikä lisää paineita talouden avautumiselle sekä säännöstelyn purkamiselle monella sektorilla. Huolimatta virallisen teollisuuspolitiikan puuttumisesta suuntaus näyttää olevan monipuolistamista ja avautumista tukeva.

3 Venäjän metsäteollisuus

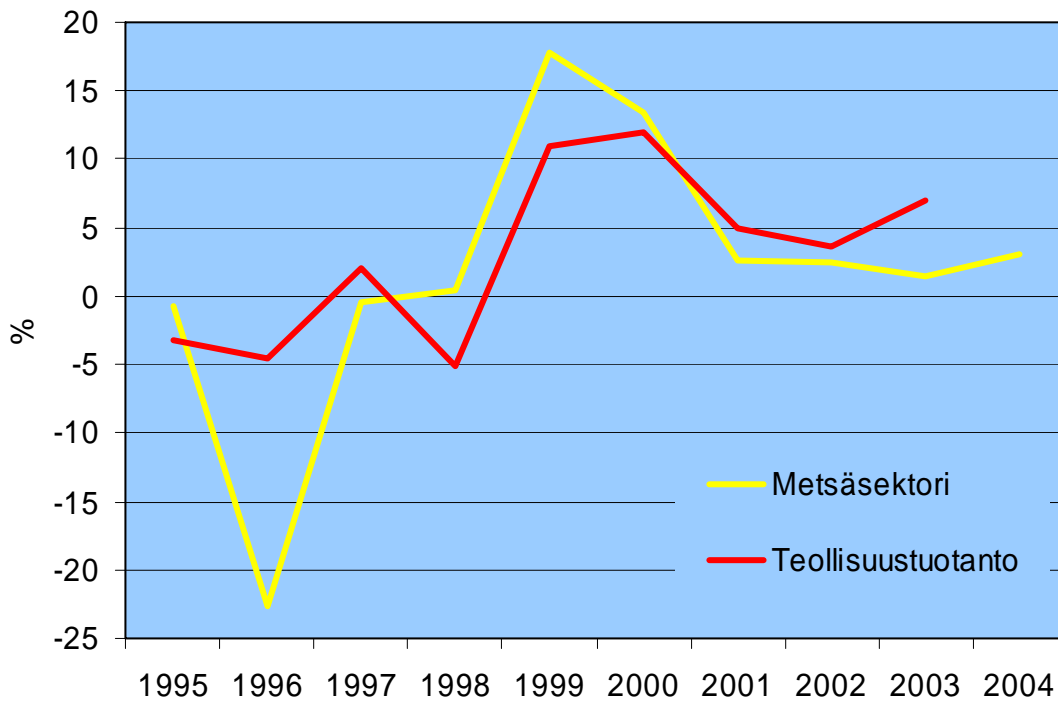
Venäjän metsäteollisuus 2000-luvulla

Venäjällä sijaitsee neljännes maailman metsävaroista, mutta metsät ovat varmaankin Venäjän heikoimmin hyödynnetty luonnonvara. Metsäsektorin (metsätalous, kemiallinen ja mekaaninen metsäteollisuus) osuus BKT:stä on alle 3 % ja alan lähes 22 000 yritystä työllistää yli miljoona henkeä (alle 2 % Venäjän työvoimasta).

Venäjän metsäsektorin vuoden 1998 jälkeinen kasvu on perustunut sekä ruplan devalvaatiosta saatuun kilpailuun että maailmanmarkkinoiden kasvaneeseen kysyntään. Erityisen nopeasti metsäsektori kasvoi vuosina 1999-2000⁵, mutta sen jälkeen kasvu on hiipunut. Vuonna 2004 kasvu oli kolmisen prosenttia, kun Venäjän koko teollisuustuotanto kasvoi 7,3 %. Huolimatta siitä, että Venäjän metsäsektorin päätuotteiden tuotantomäärät ovat 2000-luvulla kasvaneet (poikkeuksena sahatavaran tuotanto), vain vanerin tuotanto on ylittänyt vuoden 1990 tuotantotason. (Kuvat 3.1 ja 3.2)

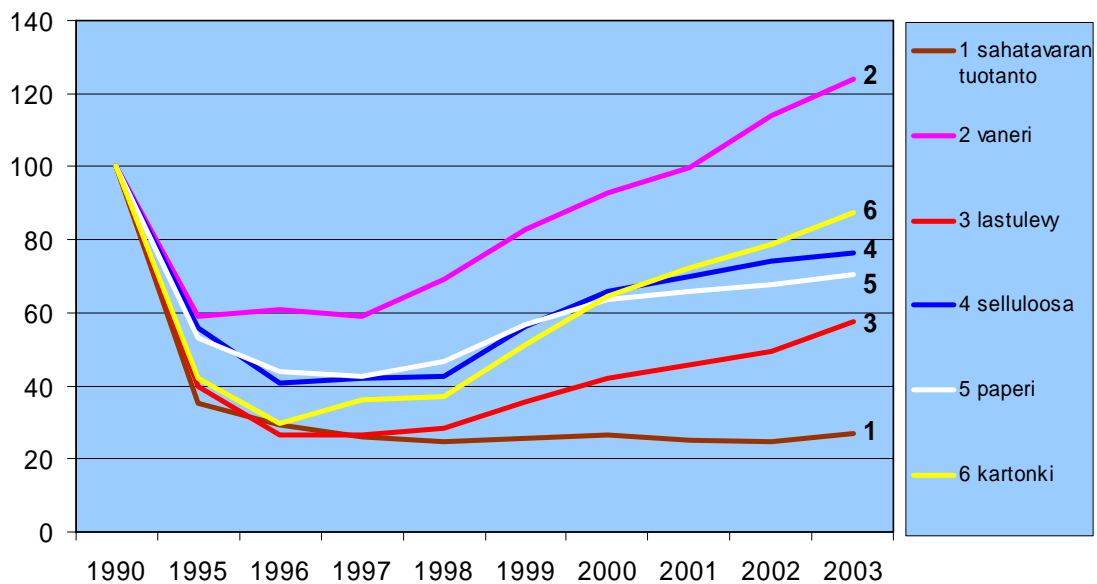
⁵ Keskimäärin lähes 16 % vuodessa.

Kuva 3.1 Venäjän metsäsektorin tuotanto, % edellisestä vuodesta

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Kuva 3.2 Venäjän metsäteollisuuden keskeisten tuotteiden tuotantomäärien kehitys, 1990=100

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Vuonna 2003 lähes kaikki Venäjän metsäsektorin yritykset olivat yksityisessä omistuksessa. Valtaosassa näistä yrityksistä tuottavuus on alhainen. Venäläisten ja ulkomaalaisten muodostamat yhteisyritykset, joihin lasketaan mukaan myös kokonaan ulkomaisessa omistuksessa olevat yritykset, tuottivat vuonna 2003 28 % metsäsektorin tuotannosta noin 11 % työvoimaosuuden turvin. Muut yksityissektorin ja valtion metsäyritykset eivät pääse lähellekään yhteisyritysten tuottavuutta.

Kokonaisuutena metsäsektori ei ole erityisen keskittynyt. Vuonna 2003 neljän tuotantomäärältään suurimman metsäalan yrityksen osuus koko alan tuotannosta oli 13 % ja kahdeksan suurimman alle neljännes. Alan suurin venäläinen yritys on Ilim-Pulp Enterprises (IPE), jonka omistuksessa on metsänhakkuuseen sekä mekaaniseen ja kemialliseen metsäteollisuuteen erikoistuneita yrityksiä.

Venäjän metsiä ei hoideta ja teollisuuden jalostusaste alhainen

Venäjän metsäsektorin ongelmat ovat erittäin laaja-alaiset. Metsien luonteen uusiutuvana luonnonvarana käsitetään Venäjällä liian usein tarkoittavan sitä, etteivät metsät tarvitse hoitoa. Maan metsävarantoon kuuluu runsaasti rappeutuvia vanhoja metsiä. Nuorten metsien hoitamattomuus näkyy niiden pitkänä kasvuaikana kaupallisesti arvokkaaksi metsävarannoksi ja lisäksi monilla alueilla hakataan suojeluarvoja omaavia metsiä. Laittomien hakkuiden arvioidaan vastaavan vähintään viidennestä virallisista hakkuista ja laittoman puun viennin osuuden olevan hieman alle kolmannes virallisen viennin määrästä.

Maan talouden kannalta metsäsektorin tärkein ongelma on alan tehottomuus ja alhainen jalostusaste. Alan viennistä, joka vuonna 2004 kattoi noin 4 % Venäjän kokonaisviennistä, suuri osa on pelkkää puutavaraa tai puolivalmisteita. Alan yrityksillä, joista yli puolet on tappiollisia, ei usein ole pääomaa panostaa uuden teknologian koneisiin ja laitteisiin. Venäjän pääomainvestoinneista metsäsektorille on vuoden 1998 kriisin jälkeen investoitu 1-2 % vuosittain. Jalostusarvon nostaminen ei usein ole yritysten ensisijainen intressi, vaan pikemminkin edes heikosti kannattavan tuloksen tekeminen tai voittojen maksimointi lyhyellä tähtäyksellä. Esimerkiksi maataloudessa jalansijaa saaneet vertikaalisesti integroituneet yritykset, joiden investointipotentiaali olisi riittävän suuri, eivät metsäteollisuudessa vielä toistaiseksi ole yleisiä.

Yksi Venäjän metsäteollisuuden kannalta tärkeistä kysymyksistä liittyy kuljetusinfrastruktuurin kehittämiseen. Venäjän metsävarat sijaitsevat pääosin Uralin itäpuolella alueilla, joille joko ei ole teitä tai tiet ovat huonokuntoisia.⁶ Infrastruktuuri-investoinnit lisäisivät metsien hyötykäyttöä ja olisivat monille alueille tärkeitä talouskasvun lähteitä. Valtio ei kuitenkaan ole niihin ryhtynyt eikä yrityksillä ole varoja tai halukkuutta infrastruktuuri-investointeihin ilman lainsäädäntöä, joka takaisi niille metsämaan yksityisomistuksen tai riittävän pitkän vuokra-ajan. Vuokra-ajan maksimipituus on voimassaolevan lain mukaan 49 vuotta, mutta käytännössä aluehallinnot rajaavat vuokra-ajan useimmissa tapauksissa korkeintaan viiteen vuoteen.

⁶ 75 % Venäjän metsävarannoista sijaitsee Kaukoidän ja Siperian federaatiopiireissä, 10 % Uralin ja 10 % Luoteisessa federaatiopiirissä.

Yksityisomistusta ei edelleenkaan sallita

Metsäsektorilla on jo vuosia odoteltu uutta metsäkoodeksia. Metsät ovat voimassaolevan lainsäädännön – vuoden 1997 metsäkoodeksin - mukaan valtion ja aluehallintojen omistuksessa. Toistaiseksi yksityisomistusta ei sallita, mutta käsittelyssä olevassa uudessa metsäkoodeksissa viitataan tällaiseen mahdollisuuteen Venäjän kansalaisten osalta. Lakiluonnoksessa todetaan kuitenkin, että yksityisomistuksesta määrätään muilla federaation laeilla. Luonnos suosii vuokraamista pääasiallisena metsien hallintamuotona. Ulkomaalaisten hyötymistä Venäjän metsistä rajoitetaan siten, etteivät he voi omistaa metsää ja vuokraus on rajattu yhteen vuoteen kerrallaan venäläisten vuokraoikeuden ollessa enintään 99 vuotta.

Venäjällä puu- ja paperiteollisuuden tuotannon kasvulle on kysynnän puolesta suuri potentiaali sekä kotimaassa että ulkomailla. Mikäli yleinen talouskehitys säilyy hyvänä ja väestön reaalitulot kasvavat, puu- ja paperiteollisuuden tuotteiden kysyntä Venäjällä alkaa vähitellen lähestyä länsimaista tasoa. Tällöin pelkästään kotimaisen kysynnän tyydyttämiseksi tarvitaan merkittävää tuotannonlisäystä tai tuontia. Vuonna 2002 paperin ja kartongin kulutus asukasta kohti oli Venäjällä noin 28 kg vuodessa, kun se Suomessa oli 322kg ja USA:ssa 308 kg. Maailmanmarkkinoilla Venäjän metsäsektorin etuja ovat halpa raaka-aine ja työvoima ja ainakin toistaiseksi myös halpa energia. Venäjän sijainti lähellä suuria markkina-alueita eli Länsi-Eurooppaa ja Kiinaa on niin ikään etu. Toistaiseksi sektorin heikkoudet ja uhat tuntuvat kuitenkin etuja ja vahvuuksia suuremmilta. Metsäsektorin uudistaminen etenee liian hitaasti nostaakseen alan kovin nopeasti siihen asemaan, jossa se parhaimmillaan voisi olla.

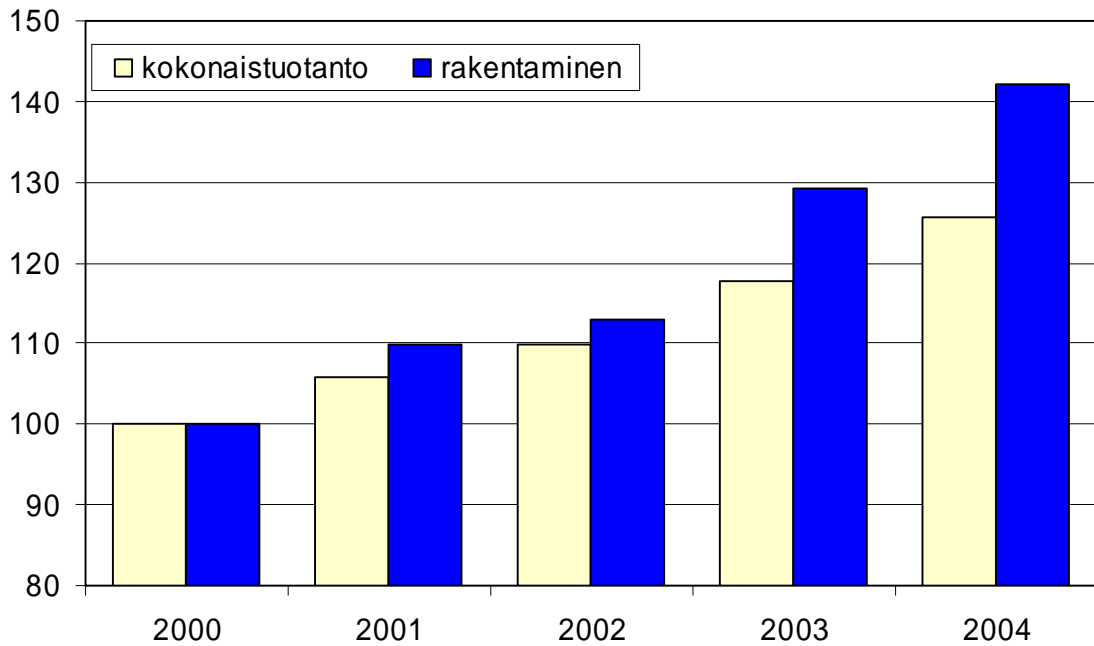
4 Venäjän rakennustoimiala

Venäjän rakennustoimiala vuodesta 2000

Rakennusteollisuuden liikevaihto on kasvanut vuodesta 2000 lähes 10 % vuodessa ja vuonna 2004 rakentaminen kasvoi 11 % vuodessa. Rakentaminen on hyvin syklinen ala Venäjällä, missä toimeliaisuuden pudotus vuoden viimeisen ja seuraavan vuoden ensimmäisen neljänneksen välillä on tyypillisesti suuri.

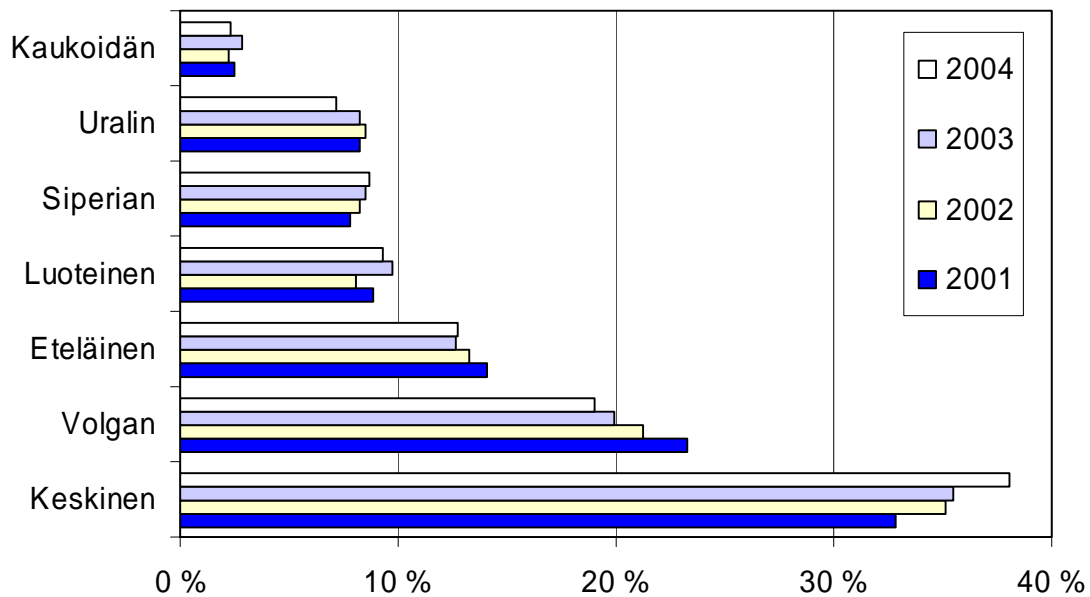
Rakentaminen on keskittynyt voimakkaasti muutaman federaatiopiirin alueelle. Tämä heijastelee sekä asukastiheyttä että vallitsevaa elinkeinorakennetta. Keskisen federaatiopiirin sisällä Moskova on kiivaan rakentamisen keskus 38 % osuudella vuoden 2004 toteutuneesta rakennuspinta-alasta. Luoteisen federaatiopiirin rakentamisesta Pietarin osuus oli edelleen 49 %, vaikka vuonna 2001 osuus oli vielä 58 prosenttia. Luoteinen federaatiopiiri ei kuitenkaan ole kovin merkittävä rakentamisen kannalta, vaan Volgan ja Eteläinen federaatiopiiri keräävät sitä enemmän rakennusinvestointeja. Myös Siperia on viime vuosina ottanut kokonaisrakentamisessa Luoteista federaatiopiiriä kiinni. Lisäksi voidaan mainita öljyrikas Tjumenin oblasti, joka yksin kattaa 50 prosenttia koko Uralin federaatiopiirin rakentamisesta.

Kuva 4.1 Rakentamisen ja kokonaistuotannon* volyymin kehitys 2000–2004, %, (2000=100)

* Viiden keskeisen toimialan perusteella laskettu indeksi
Lähde: Venäjän tilastolaitos

Kuva 4.2 Federaatiopiirien osuus valmistuneesta kokonaispinta-alasta

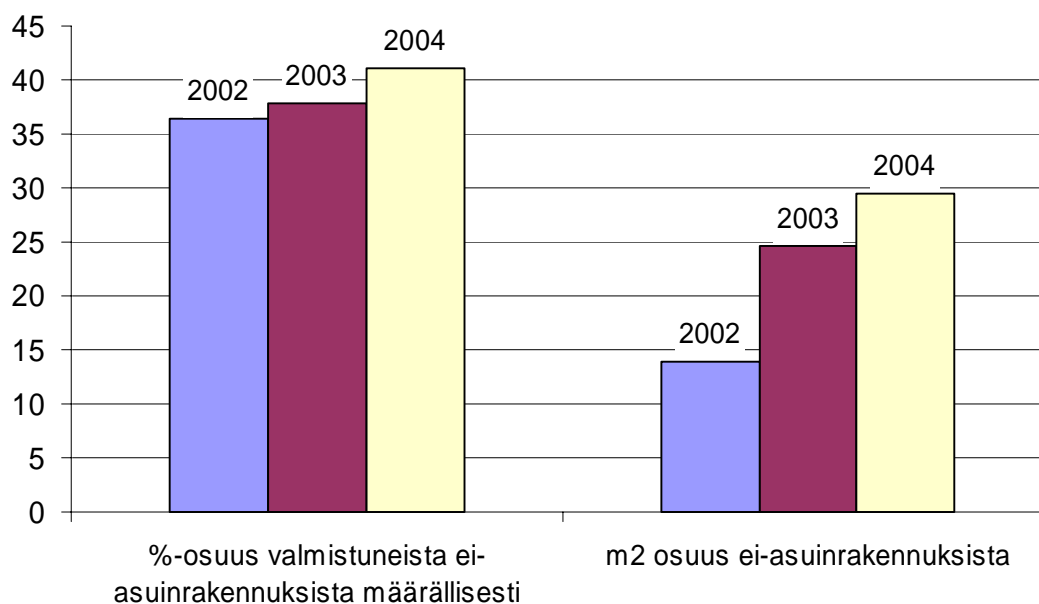

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Toimitilarakentaminen

Vuonna 2004 valmistuneesta kokonaispinta-alasta 95 % oli asuinpinta-alaa, ja tämä osuus on pysynyt viime vuosina varsin vakiona. Loppu 5 % koostuu kaupallisista toimitiloista, tuotannollisista toimitiloista ja julkisista tiloista, kuten kouluista ja sairaaloista. Kaupallisten toimitilojen rakentaminen on kasvanut merkittävästi vuodesta 2002, ja myös niiden keskimääräinen pinta-ala on kasvanut. Vuonna 2003 Moskovassa oli keskimäärin 506 m² kaupan toimitilaa tuhatta henkilöä kohti, jossa oli kasvua lähes kolminkertaisesti vuoteen 1993 verrattuna. Liiketilojen pinta-ala asukasta kohden on silti huomattavasti länsimaista keskiarvoa pienempi. Tuotannollisten toimitilojen osuus toimitilarakentamisesta on vähentynyt muutaman prosenttiyksikön.

Kuva 4.3 Kaupallisten toimitilojen rakentaminen, 2002–2004

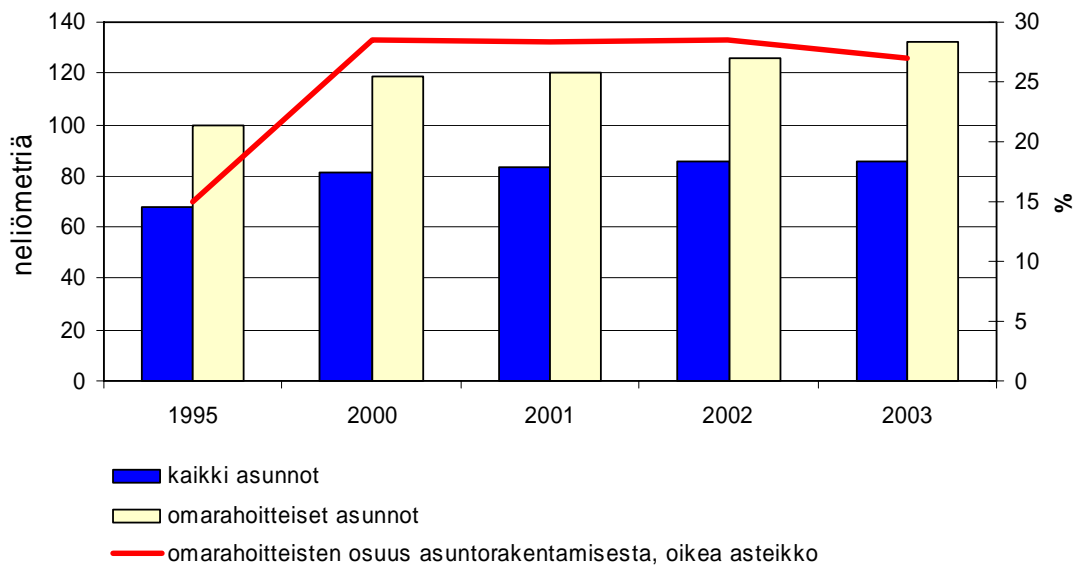

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Asuntorakentaminen

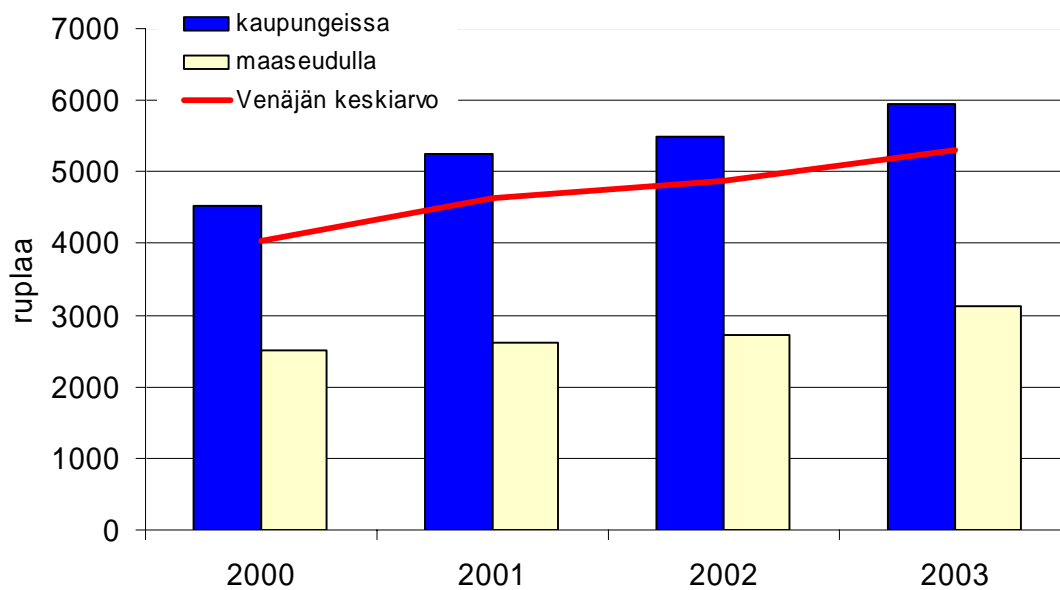
Asuntorakentamisen kasvua on leimannut asuntojen keskikoon kasvu. Sen sijaan valmistuneiden asuinrakennusten määrissä ei ole havaittavissa trendinomaisia muutoksia. Viime vuosina asuntoja on valmistunut noin 120 000 vuodessa. Omarahoitteisesti (asuntolainajärjestelmän kehittymättömyyden vuoksi lähinnä rakennusurakoitsijan lainoittamana) ostettujen asuntojen keskikoko oli selkeästi suurempi kuin koko valmistuneen asuntokannan keskikoko. Tällä hetkellä Venäjällä on asuinpinta-ala alle 22m² henkeä kohden, kun hallituksen asettama tavoite vuodelle 2010 on 27m².

Kuva 4.4 Valmistuneiden asuntojen keskikoko (m²) ja omaraahoitteisten kohteiden osuus (%)

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Kuva 4.5 Asuinneliön rakennuskustannusten reaalikehitys vuoden 2000 ruplissa

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Asuntotyypeittäin varustelutason mukaan valmistuneesta kokonaispinta-alasta niitä tilastoitiin vuonna 2002 seuraavasti: sosiaalista asuntotuotantoa 36 %, omakotitaloja 23 %, eliittiasuntoja (kaupunkiasunnot) 20 %, ns. kottedseja eli moderneja hyvin varusteltuja omakotitaloja 12 %. Tyypillisimpiä asuinrakennuksia olivat yli 9-kerroksiset kerrostalot, joita oli asuntorakentamisesta peräti 45 %. Seuraavaksi eniten valmistui yksi- ja kaksikerroksisia asuinrakennuksia, 35 % kokonaispinta-alasta. Yksi- ja kaksikerroksisista asuinrakennuksista

ta 90 % pinta-alasta oli yksityishenkilöiden rakennuttamaa. Sen sijaan yli kolmekerroksisia asuinrakennuksia yksityishenkilöt eivät rakennuttaneet käytännössä lainkaan.

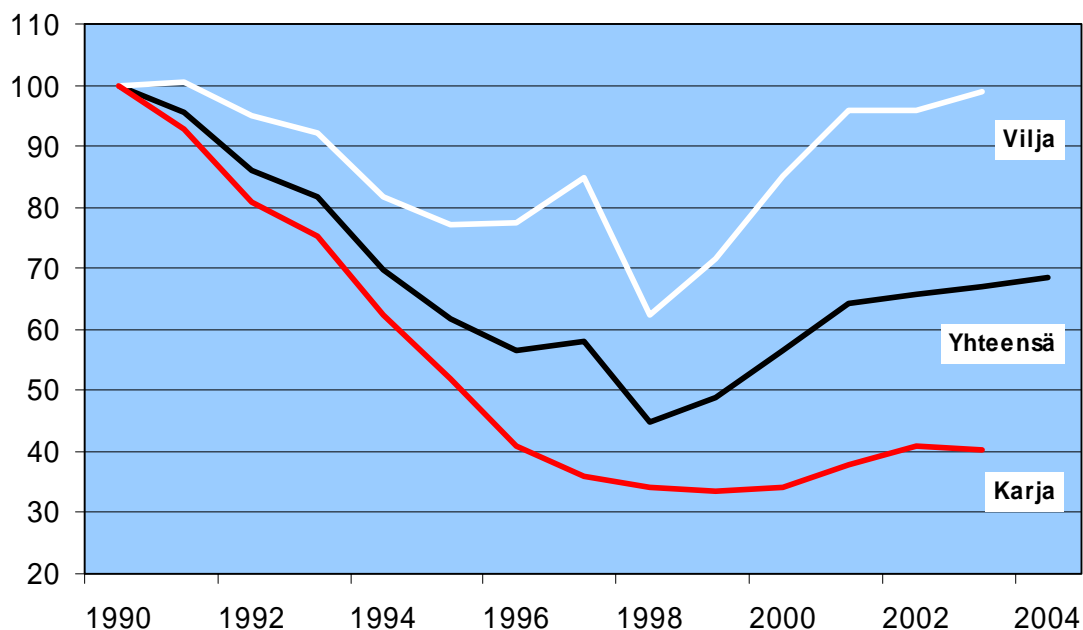
Rakennuskustannukset ovat nousseet vuodesta 2000 vain noin 30 %, kun tuottajahintaindeksin nousu samana aikana oli 60 %. Vuonna 2003 rakennusalalla toimi 109 000 yritystä, jotka työllistivät kolme miljoonaa henkilöä. Kaikista rakennusyrittäjistä vain 6 % työllisti yli 100 henkilöä. Ulkomaalais- tai yhteisomisteiset rakennusyrittäjät puolestaan tyypillisimmin työllistivät yli 100 henkeä. Rakentamisessa kuukausikeskipalkka oli 2005 tammikuussa 6932 ruplaa (noin 195 euroa), mikä oli 94 % kaikkien alojen keskipalkasta. Vuonna 2004 rakennusalan keskipalkka nousi 18 % prosentilla, kun keskipalkka kaikilla aloilla nousi tuona aikana keskimäärin 22 %.

5 Venäjän maatalous

Venäjän maatalous 2000-luvulla

Presidentti Vladimir Putinin aloittaessa ensimmäistä presidenttikauttaan Venäjän maatalous oli syvässä kriisissä. Koko maataloussektori oli käytännöllisesti katsoen uudistamatta ja vuoden 1998 finanssikriisiä vastasivat maataloudessa ennätysalhaisten viljasadot vuosina 1998 - 1999. Kuluvalla vuosituhanella maatalous on myönteisen talouskehityksen ja hyvien viljasatojen turvin elpynyt (kts. kuva 4.1), mutta se kaipaa edelleenkin todellisia rakenneuudistuksia. Kehitys on monessa suhteessa polarisoitunutta – menestyneimmät tilat vastaavat valtaosasta maataloustuotantoa, kun samalla merkittävä osa kaikista tiloista on koko 2000-luvun pysynyt tappiollisina.

Kuva 5.1 Venäjän maatalouden kehitys 1990–2004, 1990=100

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Maatalouden merkitys vähenemässä, yksityistä viljelyä ei suosita

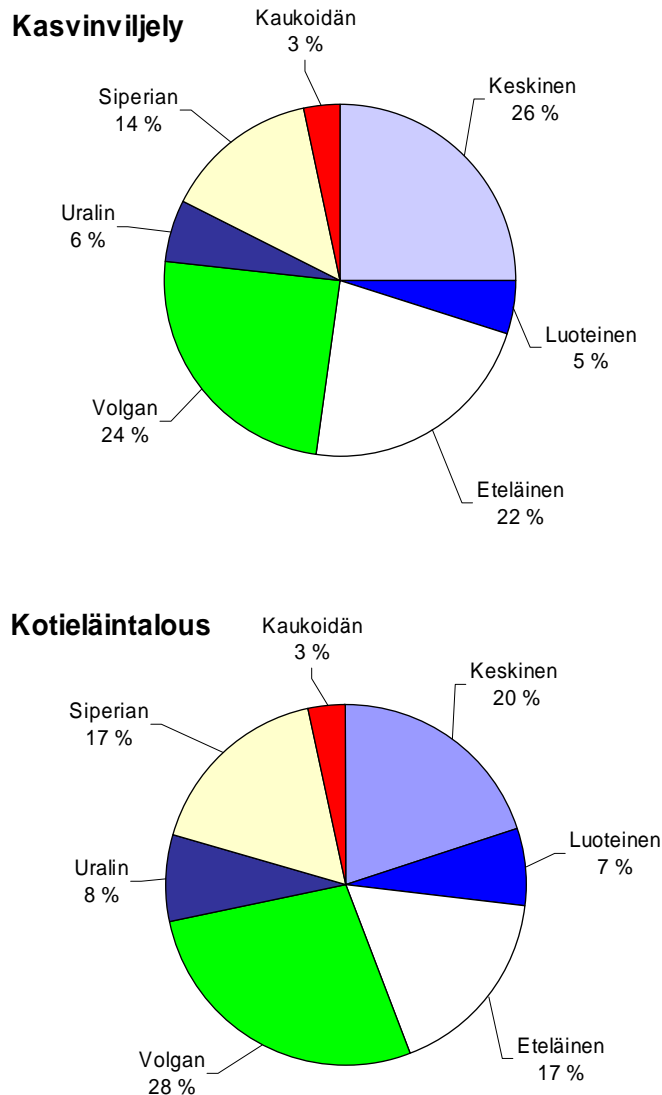
Huolimatta siitä, että maataloustuotanto on 2000-luvulla elpynyt, sen merkitys koko Venäjän taloudelle on vähentynyt. Vuonna 2003 maatalouden osuus BKT:stä oli runsaat 5 %, kun se vielä 1990-lopulla oli prosenttiyksikön enemmän. Alan merkityksen väheneminen ja pessimistiset tulevaisuuden odotukset näkyvät myös monissa muissa indikaattoreissa. Vuodesta 2000 vuoteen 2003 maataloudessa työskentelevien määrä laski yli miljoonalla henkilöllä.⁷ Alalle tehtyjen pääomainvestointien osuus kaikista Venäjällä tehdyistä pääomainvestoinneista on 2000-luvulla pysynyt 3-4 prosentissa ja keskipalkat vastaavat 40 prosenttia Venäjän keskipalkasta.

Vuonna 2003 maataloustuotannon arvon mukaan tärkeimmät maatalousalueet olivat Volgan federaatiopiiri sekä Keskinen ja Eteläinen federaatiopiiri. Volgan alue on suhteellisesti merkittävämpi kotieläintalouden tuottaja-alue, kun taas kasvinviljely on merkittävämmässä asemassa Keskisessä ja Eteläisessä federaatiopiirissä. Nautakarjan kokonaispääluvusta lähes kolmannes on Volgan federaatiopiirin alueella. Lihantuotanto on kuitenkin nopeasti supistuva ala – vuosina 1999–2003 nautakarjan kokonaispääluku supistui Venäjällä 11 %. Keskisen federaatiopiirin asema kasvinviljelyssä perustuu korkeaan satoisuuteen ja oletettavasti myös korkeampaan hintatasoon. Kylvöalaltaan suurimmat federaatiopiirit ovat Volgan (yli 30 % kokonaiskylvöalasta vuonna 2003) ja Siperian federaatiopiirit (20 %) sekä Keskinen federaatiopiiri (19 %).

Maataloussektorin tilarakenne on muuttunut selvästi 1990-luvun alkuvuosista, jolloin suurtilat (entiset sovhoosit ja kolhoosit) olivat pääasiallisia tuottajia. 1990-luvun aikana ja 2000-luvun alussa suurtilojen merkitys on jatkuvasti vähentynyt yksityispalstojen merkityksen kasvaessa. Vuonna 2003 yksityispalstat tuottivat noin 55 %, suurtilat 40 % ja yksityisviljelijät (fermerit) 5 % maatalouden kokonaistuotannosta. Vaikka yksityispalstojen merkitys epäilemättä on suuri, on usein vaikeaa käytännössä erottaa niiden ja suurtilojen toimintaa toisistaan. Yksityispalstat toimivat suurtilojen "kylkiäisinä" ja ovat riippuvaisia niiden virallisesti ja epävirallisesti tarjoamista tuotantopanoksista. Suurtilat omistavat valtaosan (82 %) maatalousmaasta. Yksityisviljelyn osuus tuotannosta on viime vuosina kasvanut nopeasti, mutta yksityisviljelyn kehittymistä haittaa sen heikko asema suhteessa suurtiloihin ja yksityispalstoihin. Suurtilat saavat edelleenkin valtaosan valtion tukiaisista ja yksityispalstat hyötyvät merkittävästi verovapaudestaan.

⁷ Maatalous työllisti virallisesti 13 % Venäjän työllisestä työvoimasta v. 2000 ja 11 % työllisestä työvoimasta v.2003

Kuva 5.2 Kasvinviljely ja kotieläintalous arvon mukaan federaatiopiireittäin vuonna 2003

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Jo ennen vuoden 1998 kriisiä Venäjän maataloussektorille alkoi ilmaantua uusia toimijoita, joiden määrä lisääntyi selvemmin 2000-luvulla. Suuret – usein pääasialliselta toimialaltaan muita aloja edustavat yritykset – sijoittivat maatalouteen tavoitteenaan luoda aukoton vertikaalinen ketju, jota ne pystyvät hallinnoimaan alhaalta ylös ja ohittamaan Venäjän maatalouden kehittymättömän tuotanto- ja jakeluportaan. Näiden yritysten viimeaikaisen kehityksen ja tulevaisuuden arvioiminen on kuitenkin vaikeaa, koska Venäjän tilastolaitos ei tilastoi niitä erikseen. Joidenkin arvioiden mukaan tämän tyyppinen teollinen maatalous on kuitenkin hiipumassa, sillä sijoittajat eivät ole saaneet sijoituksilleen odotettua tuottoa. Toisaalta päinvastaisiakin esimerkkejä löytyy.

Taulukko 5.1 Venäjän maataloutta kuvaavia indikaattoreita (v. 2003)

	Luku- määrä	Osuus viljan- tuotannosta	Osuus perunan- tuotannosta	Osuus karjan- tuotannosta ⁸	Osuus maidon tuotannosta	Kasvu % vuodesta 2002
Suurtilat	22 100	84 %	6 %	44 %	42 %	-3,9 %
Yksityispalstat	16 milj.	2 %	93 %	54 %	51 %	4.2 %
Fermerit	264 000	14 %	1 %	1 %	3 %	11.4 %

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Tilojen tappiollisuus ja velkaantuneisuus on edelleen suuri ongelma, joka koskettaa etenkin suurtiloja. Keskimäärin puolet suurtiloista tuotti vuosina 2000-2003 tappiota. Vaikka tilanne onkin huomattavasti parempi kuin 1990-luvun lopulla, tehokkaita toimenpiteitä kaivataan asian korjaamiseksi. Toistaiseksi käytetyin, vaikkei suinkaan toivotuin keino velkatilanteen parantamiseksi on ollut ajoittain tapahtunut velkojen anteeksianto. Erilaiset tervehdyttämisohjelmat eivät ole ratkaisevasti pystyneet muuttamaan tilannetta. On arvioitu, että suurtiloista 80 % on niin velkaantuneita, etteivät ne pysty koskaan maksamaan velkojaan takaisin. Konkursseja on kuitenkin pyritty välttämään lähinnä sosiaalisista syistä.

Kotimaista tuotantoa suositaan, viljan viennin lisääminen edellyttää investointeja

Vuoteen 2010 saakka ulottuvassa maatalous- ja elintarviketeollisuusohjelmassa korostetaan kotimaisen ruuan tuotannon lisäämistä ja tuontiriippuvuuden vähentämistä, mikä on tehnyt maataloudesta yhden eniten keskustelua herättäneistä WTO-kysymyksistä. Venäjällä ajatellaan yleisesti, ettei ruuan tuonti saa ylittää 20 % kotimaisesta kulutuksesta ja huoliliian alhaisesta elintarvikeomavaraisuudesta on johtanut tuontirajoituksiin. Ensimmäiset tuontikiintiöt asetettiin sokerille vuonna 2002. Lihantuontiaan Venäjä on rajoittanut vuodesta 2003 jakamalla naudanlihan, porsaanlihan ja siipikarjanlihan tuontikiintiöt suurimpien lihantuottajamaiden kesken. Kuluvana vuonna lihantuontikiintiöitä on kuitenkin lisätty, mikä johtuu siitä, ettei kotimainen tuotanto kaikilta osin pysty tuottamaan kysyntää vastaavia määriä. Kotieläintalous kattaa lähes puolet Venäjän maataloustuotannosta, mutta sen osuus on ollut laskusuunnassa, sillä lihantuotanto on Venäjällä valtaosin tappiollista.

Viljan osalta Venäjä siirtyi 2000-luvulla nettotuojasta nettoviejäksi. Viennin kasvun mahdollisti mm. suotuisista sääoloista johtunut hyvä sato sekä suurten viljanviejämäiden – USA:n, Australian ja Kanadan – poikkeuksellisen raju viljan viennin supistuminen. Jatkossa Venäjän olisi pystyttävä nostamaan tuottavuuttaan säilyttääkseen kilpailukykyä myös tilanteessa, jossa päätuottajamaiden sato on normaali. Toistaiseksi Venäjä ei kuitenkaan ole investoinut riittävästi infrastruktuuriin (etenkin satamakapasiteetin parantamiseen ja laajentamiseen), jakeluportaan tehokkuuden nostamiseen ja uuden maatalousteknologian käyttöönottoon. Toisaalta mahdollisuudet viljan vientiin ovat kysynnän puolesta hyvät. Viljan kysyntää maailmanmarkkinoilla lisäävät mm. Kiinan kasvavat tarpeet ja kysynnän kasvuodotukset Venäjän päävientimarkkina-alueella Pohjois-Afrikassa ja

⁸ Ml. siipikarjantuotanto

Lähi-idässä, jossa laadultaan ja hinnaltaan alhaisempi venäläinen rehuvilja on säilyttänyt kilpailukykyänsä. Venäjän EU-vientiä rajoittavat tuontikiintiöt.

6 Venäjän kuljetussektori

Rahtiliikenteen perusinfrastruktuuri

Valtaviennin etäisyyksien ja osin arktisten luonnonolojen takia kuljetussektori on aina ollut Venäjälle elintärkeä. Liikenteen osuus Venäjän BKT:sta oli vielä 1990-luvun puolessa välissä reilut 10 %, kun se viime vuosina on ollut 7-8 %. Koko liikennesektori (rahti- ja henkilöliikenne) työllistää noin 3,4 miljoonaa ihmistä eli vajaat 7 % maan työvoimasta. Valtion rautatieyhtiö lienee 1,2 miljoonalla työntekijällään edelleen maan suurin yksittäinen työnantaja. Lisäksi rautatiehallinto työllistää noin 7000 tutkijaa ja tiedemiestä omistamissaan kuudessa tutkimuslaitoksessa ja kymmenessä korkeakoulussa.

Rautatiet ovat pitkien välimatkojen takia maan tärkein liikenneväylä ja rataverkosto onkin hyvin kattava. Viime vuosina liki puolet kaikista rahtikuljetuksista on kulkenut rautateitse. Maan sisäisessä rahtiliikenteessä rautatiellä on kuitenkin liki 80 % markkinaosuus. Etenkin raskaat bulkkituotteet kuten kivihiili, malmit ja lannoitteet kuljetetaan liki yksinomaan rautateitse.

Maan sisäistä liikennettä palvelee myös kohtuullisen kattava sisävesireitistö sekä länsimaihinkin verrattuna jokseenkin harva ja huonokuntoinen tieverkosto. Tieliikenne kuljettaa suurimman osan matkustajaliikenteestä, mutta rahtikuljetuksissa merkittäviä määriä kulkee vain muutamilla, jo hyvin ruuhkaisilla, pääreiteillä. Lentoliikennereitistö periaatteessa kattaa myös muutoin eristyksissä olevat pohjoiset alueet. Lisäksi kaasu- ja öljyputkistot sekä sähkönsiirron kantaverkko yhdistävät pohjoisen ja Länsi-Siperian energialähteet ja voimalaitokset Venäjän Euroopan puoleiseen osaan.

Ölly- ja kaasuputkistot muodostavat sekä tonnimäärissä että kuljetusten arvossa mittattuna yhä tärkeemmän osan Venäjän kuljetuskapasiteetista. 1990-alkupuolen notkahduksen jälkeen erityisesti öljyn kuljetus (vientiin) on kasvanut vuosi vuodelta ja nykyään ollaan jo hyvin lähellä vuoden 1990 huippulukemia. Transneftin hallinnoiman putkiston kapasiteetti alkaakin olla täydessä käytössä eikä öljyn kuljetusmäärien merkittävä kasvattaminen ole enää mahdollista ilman merkittäviä uusia investointeja.

Taulukko 6.1 Rahtikuljetusten jakautuminen, miljoonaa tonnia

	1970	1980	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Yhteensä	4336	6396	6859	3458	2851	2571	2349	2428	2560	2610	2613	2756
Rautatiet	1648	2048	2140	1028	911	887	835	947	1047	1058	1084	1161
Tieliikenne	2004	3178	2941	1441	1002	748	593	556	550	561	503	490
Putkistot	303	576	1101	783	783	786	790	802	829	853	899	976
Merireitit	69	111	112	65	54	49	36	31	27	24	26	24
Sisävesiliikenne	311	481	562	140	100	100	94	91	106	113	100	104
Lentoliikenne	1.4	2.4	2.5	0.6	0.8	0.8	0.6	0.7	0.8	0.9	0.9	0.8

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Ulkomaankaupan voimakas kasvu viime vuosina on tuonut merkittäviä paineita myös satamien kapasiteeteille. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Venäjälle jäi 41 merisatamaa aiemmin käytössä olleista 92 satamasta. Huomattava osa Venäjän ulkomaankaupasta kulki 1990-luvun näiden "vanhojen" satamien (Baltian ja Ukrainan satamat) kautta. Vuonna 1990-luvun puolivälissä Venäjän omat satamat käsittelivät vain noin 60% satamien kautta lähteneistä vientimääristä. Venäjän omat satamat kärsivät viime vuosikymmenenä investointien puutteesta ja osittain myöskin omia satamia syrjivästä rautatietariffeista. Viime vuosina Venäjä on merkittävästi panostanut omien satamien käyttöön ja vuoden 2003 tilastojen mukaan Venäjän omat satamat käsittelivät 286 milj. tonnia kun Baltian ja Ukrainan satamien kautta kulki 93 milj. tonnia venäläisiä tuotteita. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että vuonna 1995 Venäjän omat satamat käsittelivät 116 milj. tonnia ja naapurimaiden satamat 77 milj. tonnia venäläisiä tuotteita. Suurin osa tästä on raakaöljyä ja öljytuotteita.

Taulukko 6.2 Kuljetukset putkistoja pitkin, miljoonaa tonnia

	1970	1980	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Yhteensä	303.4	576.1	1101.4	782.6	783.4	785.8	789.8	801.9	828.9	853.4	899.3	976.5
Kaasu			543.3	473.8	481.5	480	487	498.9	511.2	508.8	513.8	544.5
Raakaöljy	280	527.8	497.9	287.9	281.5	283.8	282	282.1	294.6	319.7	359.8	404.3
Öljytuotteet	23.	48.	60.	20.	20.	22.	20.	20.	23.	24.	25.	27.

Lähde: Venäjän tilastolaitos

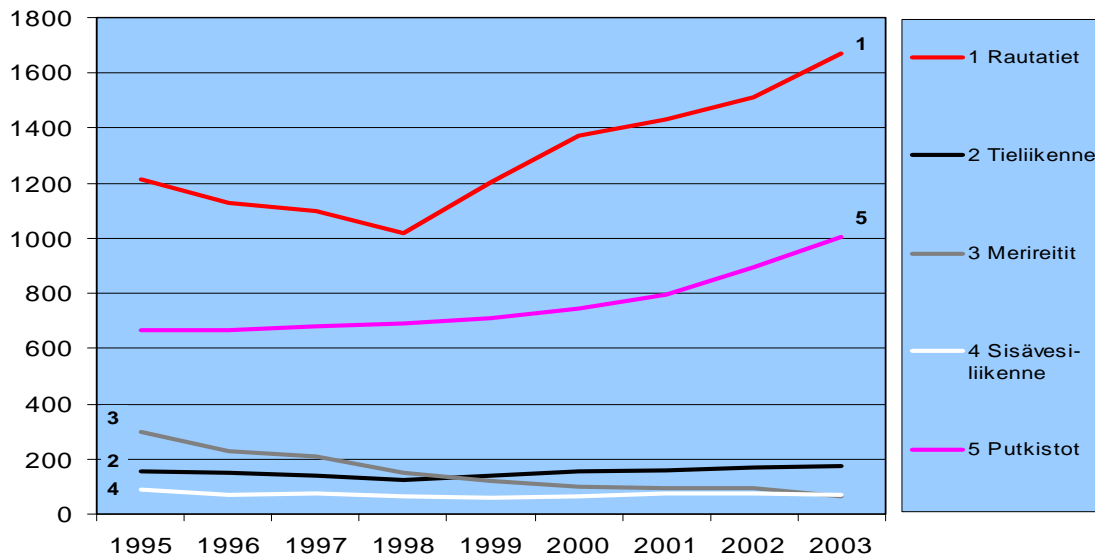
Viime vuosien kehitys ja tulevaisuuden haasteet

Rahtikuljetukset ovat viime vuosina kasvaneet liki samaa vauhtia BKT:n kanssa, mutta rautateiden ja putkistojen osuus kokonaiskuljetuksista on kasvanut voimakkaasti. Tonnikilometreissä mitattuna rahtiliikenne rautateilla on 2000-luvulla kasvanut vuosittain yli 6 %.

Investointien puute sekä vanhan infrastruktuurin heikko kunto alkavat vaikeuttaa kuljetusten, erityisesti vientikuljetusten, kasvua. Liikennesektorilla on paljon hallinnollisia, rahoituksellisia ja rakenteellisia ongelmia, jotka aiheuttavat huomattavia esteitä liikenteen maanlaajuiselle kehittämiselle. Venäjä ei myöskään ole pystynyt merkittävästi hyödyntämään asemaansa Aasian ja Euroopan välisen kauttakululiikenteen välittäjänä.

Osaltaan tilannetta vaikeuttaa se, että merkittävimmät kuljetusväylät (rautatiet ja putkistot) ovat valtionyhtiöiden hallinnassa ja niiden tariffipolitiikalla on useinkin pyritty vaikuttamaan paitsi liikenteen sujuvuuteen myös teollisuus-, työllisyys- ja ulkopolitiikkaan. Yksityiset rautatiet ja maantiet Venäjällä ovat tyypillisesti pistoratoja, jotka yhdistävät teollisuuslaitoksen muuhun liikenneverkostoon. Suurimmilla yrityksillä on kuitenkin rahtikuljetuksiin omia junavaunujaan ja kuljetusyhtiönsiään, jotka käyttävät valtion omistamaa rataverkkoa.

Kuva 6.1 Rahtikuljetukset, mrd. tonni-kilometriä

Lähde: Venäjän tilastolaitos

Keväällä 2005 hallitus hyväksyi uuden, vuoteen 2020 ulottuvan liikennestrategian. Sen on tarkoitus tukea omalta osaltaan yhteiskunnan eri sektoreiden (talous, sosiaalisektori, maanpuolustus, ympäristö ym.) kehittämistä. Strategian ensimmäisen vaiheen aikana vuoteen 2010 mennessä on tarkoitus saattaa loppuun vuonna 2002 aloitettu liikennejärjestelmän modernisointiohjelma, mikä tarkoittaa panostusta keskeisimpään infrastruktuuriin sekä valtion sääntelyn pysymistä laajana. Tämän vaiheen aikana liikennestrategian toteuttaminen vaatisi liikenneministeriön mukaan rahoitusta vuosittain vähintään 4 % BKT:stä. Tämä tarkoittaisi jotakuinkin koko sektorin investointien kolminkertaistamista, mikä vaikuttaa epätodennäköiseltä.

Strategian toisessa vaiheessa keskitytään liikennealan markkinoiden kehittämiseen, ympäristönsuojelukysymyksiin, yksityistämiseen ja valtion sääntelyn yleiseen vähentämiseen kuitenkin niin, että valtion ja maanpuolustuksen tarpeet otetaan huomioon. Toisessa vaiheessa on tarkoitus soveltaa myös ns. julkis-yksityistä kumppanuutta, jonka puitteissa laajoja liikennekohteita rakennetaan yksityisin varoin, ja tietyn ajan taloudellisen hyödyn valmiista kohteesta saa investoija. Esimerkiksi Pietarin ja Moskovan välisen moottoritien rakentamista on ehdotettu rahoitettavaksi yksityisten investoijien ja julkisen sektorin välisen kumppanuussopimuksen kautta. Toistaiseksi yksityisten osallistuminen julkisten teiden rahoitukseen ei kuitenkaan vielä ole laajassa mitassa mahdollista.

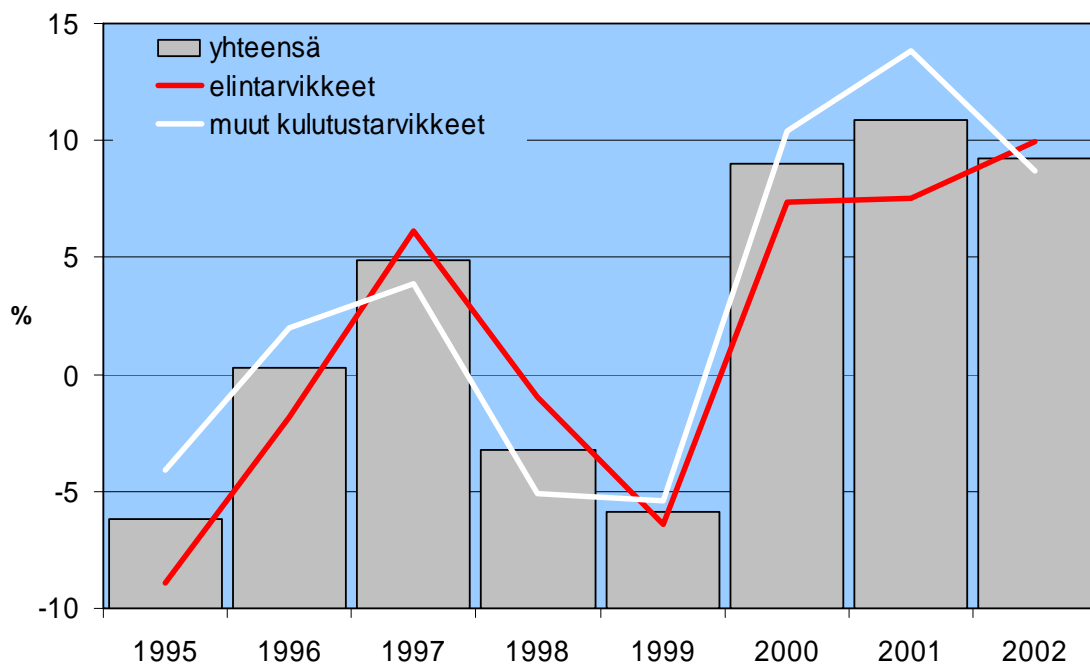
7 Vähittäiskauppa

Vähittäiskaupan kehitys 2000-luvulla

Yksityinen kulutus muodostaa nykyisin 50 % Venäjän bruttokansantuotteesta. Osuus jää siis edelleen selkeästi alle länsimaisen keskitason (EU 72 %, USA 82 %). Tätä taustaa vasten vähittäiskaupan kehitykseen kohdistuu Venäjällä suuria odotuksia. Odotuksia nostaa myös se, että vuosina 2001-2004 reaalitytulot kasvoivat yli 10 % vuodessa. Vähittäiskaupan odotetaan tänä vuonna kasvavan keskimäärin 15 prosentilla, ja ns. organisoidun kaupan eli supermarkettien sekä kauppaketjujen liikevaihdon kasvuksi odotetaan peräti yli 30 prosenttia. Koko vähittäistavarakaupasta vasta viidennes on kauppaketjujen piirissä.

Kaupan kasvuvauhti on vuodesta 2000 ollut noin kymmenen prosenttia vuodessa. Vähittäiskaupan liikevaihto oli vuonna 2004 noin 150 miljardia euroa eli noin 1050 euroa henkeä kohden. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Suomessa vähittäiskaupan liikevaihto oli vuonna 2004 noin 4800 euroa per henki.

Kuva 7.1 Vähittäiskaupan vuosikasvu 1995-2005, %

Lähde: Venäjän tilastolaitos

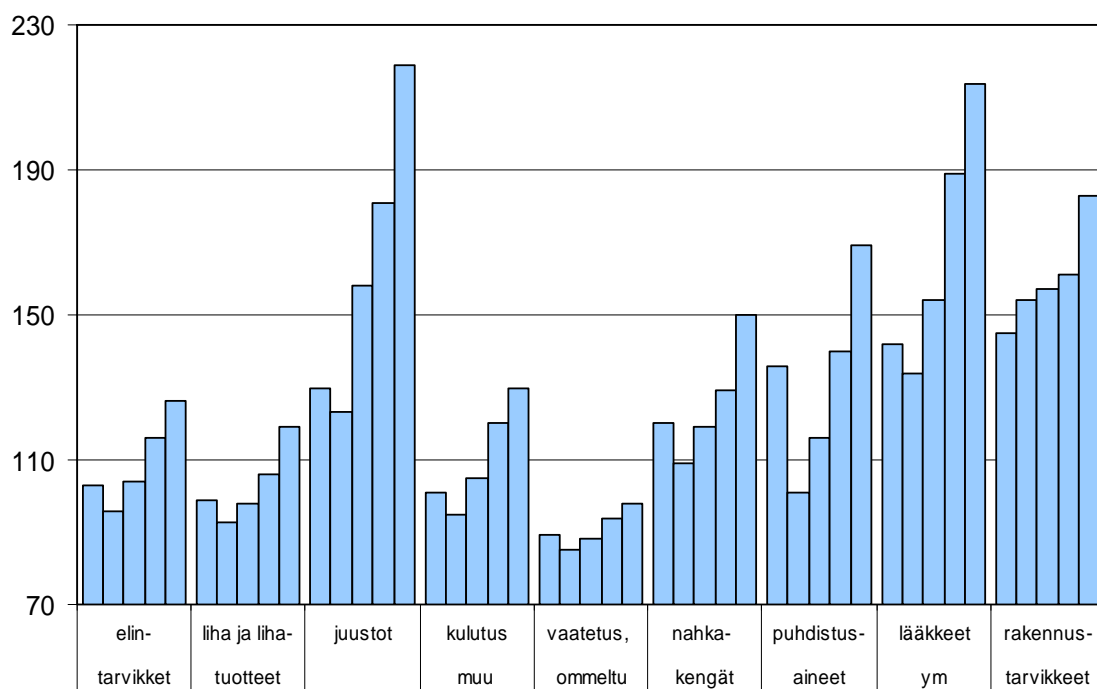
Mahdollisuudet yksityiseen kulutukseen jakaantuvat Venäjällä hyvin epätasaisesti. Vuoden 2002 tilaston mukaan väestön varakkaimman desiilin kulutukseen käytettävissä olevat varat olivat lähes kymmenkertaiset köyhimpään desiiliin verrattuna. Yhdeksäskin desiili pääsi vain 65 prosenttiin kymmenennen varoista. Uudempien arvioiden mukaan tilanne ei ole oleellisesti muuttunut, vaan suhteellista köyhyyttä kuvaava Gini-kerroin on pysytellyt samoissa lukemissa. Alueelliset erot ovat myös hyvin selviä. Suuret kaupunkikeskukset ja öljyrikkaat alueet ovat selkeästi edellä maan keskimääräistä kehitystä, mutta niiden välillä on selkeitä eroja. Moskovan kaupunki yksinään vastaa peräti 25 prosentista Venäjän ja

64 prosentista Keskisen federaatiopiirin vähittäiskaupan liikevaihdosta. Pietarin kaupungissa syntyy vain neljä prosenttia Venäjän vähittäiskaupan liikevaihdosta, mutta Pietarin osuus Luoteis-Venäjällä on 41 %. Keskisen federaatiopiirin jälkeen merkittävimmät alueet vähittäiskaupan liikevaihto-osuuksin mitattuna ovatkin Volgan (16 %), Siperian (12 %) ja Eteläinen (11 %) federaatiopiiri. Verrattuna Keskiseen federaatiopiiriin, vähittäiskaupan kasvu on viime aikoina kuitenkin ollut voimakkaampaa muilla alueilla.

Vähittäiskaupan rakenne

Vähittäiskaupan liikevaihdosta elintarvikkeilla on viime vuodet ollut varsin vakaa noin 46 prosentin osuus. Lopusta yksityisestä kulutuksesta vastaavat pääasiassa vaatteet ja kengät (37 % kotitalouksien elintarvikkeiden ulkopuolisesta kulutuksesta), sisustaminen ja kodinhoito (16 %), liikenne (13 %) sekä henkilökohtainen hygienia ja lääkkeet (11 %). Alla olevassa kuvassa on kuvattu vähittäistavarakaupan sisäistä kehitystä vuosina 1998–2002. Sekä elintarvike- että muun vähittäistavarakaupan arvo noudatti hyvin samanlaista kehitystä ja kasvoi 30 % vuodesta 1995.

Kuva 7.2 Vähittäiskaupan kehitys eräissä tuoteryhmissä 1998–2002, 1995=100

Lähde: Venäjän tilastokeskus

Sen sijaan yllämainittujen kahden pääkategorian (elintarvikkeet, muu yksityinen kulutus) sisältä on löydettävissä mielenkiintoisia yksittäisiä tuoteryhmiä, joissa kasvu on ollut nopeampaa. Toisaalta jotkut tuoteryhmät eivät ole hyötäneet kansalaisten kasvaneesta kulutusinnostasta ja mahdollisuuksista. Suosiotaan kulutuskorissa olivat tarkasteluajanjaksolla kasvattaneet merkittävästi esimerkiksi juustot, lääkkeet ja kemialiotuotteet, puhdistusaineet ja rakennustarvikkeet. Länsimaisten kulutustuotejättien asema markkinoilla on nykyisin varsin vahva.

Vähittäiskaupan tulevaisuudennäkymät

Vähittäiskaupan kehitykseen kohdistuu suuria odotuksia, joiden voi väestön reaalitulojen kasvaessa odottaa myös toteutuvan. Näin uskovat ne suuret länsimaiset päivittäistavara-, elektroniikka-, rautatavara- ja muiden alojen kauppaketjut, jotka ovat viime vuosina ja aivan lähiaikoina voimakkaasti laajentaneet toimintonsa Venäjälle. Varmistettuaan hyvät markkina-asetat Moskovassa ja Pietarissa ketjut alkavat nyt laajentaa toimintonsa muiden alueiden suurimmissa kaupungeissa.

Venäläisten kuluttajien kasvava vaatimustaso tavaroiden laadun ja valikoiman laajuuden suhteen suosii toimivan logistiikan omaavia järjestäytyneitä vähittäiskauppaketjuja, joiden voi odottaa nostavan osuuttaan keskipitkällä aikavälillä nykyisestä vajaasta viidenneksestä huomattavasti. Mahdollisuuksia lisää se, että Venäjä on hyvin urbanisoitunut yhteiskunta, jossa lähes kolme neljännestä kansalaisista asuu kaupungeissa, ja maassa on kolmetoista yli miljoonan asukkaan kaupunkia. Noin 70 % asukkaista asuu maan Euroopan puoleisessa osassa. Kaupan kasvua voi kuitenkin haitata heikko infrastruktuurin taso, joka asettaa erityisiä vaatimuksia logistiikalle.

Lähteet

- ETLA (2005), Suomen ja Venäjän logistinen kumppanuus, Taloustieto Oy, Helsinki.
- Expert (2004), Expert 400 ranking, Expert, Moscow.
- Finpro (2005), Maaraportti - Venäjä, Huhtikuu 2005, Finpro, Helsinki.
- IET Monthly Bulletin (2004). Russian Agrifood Sector: Growth Factors Exhausted, Moscow.
- Ioffe, Grigory (2005). The Downsizing of Russian Agriculture, *Europe-Asia Studies*, 57, no2., pp.179-208, 2005.
- Lerman et al. (2005). Symposium on Russian agriculture, eri kirjoittajien artikkeleja. *Comparative Economic Studies* 47, pp. 80-228, 2005.
- Mashkina, Olga (2005). Consequences of macro-level reforms on the level of industries and sectors, materiaali kurssilla Russian Economic Transformation, HKKK kevät 2005.
- Petrov, A.P. (2005). Forest policy, forest administration and management, institutional reforms in Russia, esitelmä Maa- ja metsätalousministeriössä 21.03.05.
- Seleznjov, A. (2005). APK 2004g.: Osnovnyje rezultaty, *Ekonomist* 3/2005, 79-93.
- Sirén, Jyrki; Sultanov, Anton (2004). Russian insurance industry and its future challenges. Lappeenranta University of Technology, Northern Dimension Research Centre, Publication 11, Lappeenranta.
- Tsentr ekonomitseskoj konjunktury pri pravitelstve Rossijskoi Federatsii (2005). *Rossija: Ekonomitseskaja konjunktura: Selskoje hozjaistvo*, 2005, Moskva.
- Wegren (2005). Russian Agriculture During Putin's first Term and Beyond, *Eurasian Geography and Economics*, 46, No3, pp. 224-244.
- Venäjän keskuspankki (2005). Bjulletin bankovskoi statistiki 4/2005, Moskova
- Venäjän tilastolaitos (2003). [Rosstat] *Regioni rossii 2003*, Moskova.
- Venäjän tilastolaitos (2004a). [Rosstat] *Finansy Rossii 2004*, Moskova.
- Venäjän tilastolaitos (2004b). [Rosstat] *Rossiiskij statistitseskij ezhegodnik 2004*, Moskova.
- Venäjän tilastolaitos (2004c). [Rosstat] *Selskoje hozjaistvo, ohota i lesovodstvo v Rossii*, Moskova.
- Venäjän tilastolaitos (2004d). [Rosstat] *Torgovlja v Rossii 2004*, Moskova.
- Venäjän tilastolaitos (2004e). [Rosstat] *Transport v Rossii 2004*, Moskova.
- Venäjän tilastolaitos (2005). [Rosstat] *Kuukausitiedot*, Moskova.
- World Bank (2004), *Russian Economic Report No 8.*, June 2004, Moscow.
- World Bank (2005), *Russian Economic Report No 10.*, March 2005, Moscow.

Internet-sivut

<http://analytics.interfax.ru>

<http://www.forest.ru/index-r.html>

<http://www.kommersant.com>

<http://www.cbr.ru>

<http://www.gks.ru>

<http://www.gateway2russia.com>

- 2002
- No 1 Juhani Laurila: Determinants of transit transports between the European Union and Russia
 - No 2 Tarja Kauppila: Polish Economic Review 1/2002
 - No 3 Tuomas Komulainen: Elokuun 1998 talouskriisi
 - No 4 Laura Solanko - Merja Tekoniemi: Fiskaalifederalismi Venäjällä
 - No 5 Jian-Guang Shen: China's Macroeconomic Development in 2001
 - No 6 Tuuli Koivu: Vuosi 2001 Baltiassa
 - No 7 BOFIT: Näkökulmia Venäjän talouteen - BOFIT-seminaari 13.5.2002
 - No 8 Pekka Sutela: Combining the incompatibles: fixed exchange rate, liberalisation and financial development in Estonia
 - No 9 Tarja Kauppila: Polish Economic Review 2/2002
 - No 10 Iikka Korhonen: Selected Aspects of Monetary Integration
 - No 11 Tuuli Koivu: Banking and Finance in the Baltic Countries
 - No 12 Filippo Ippolito: The Banking Sector Rescue in Russia
 - No 13 Antje Hildebrandt: What is Special about Enlarging the European Union towards the East? A Comparison with the Southern Enlargement
- 2003
- No 1 Marco Fantini: An evaluation of draft legislation on Russian deposit insurance
 - No 2 Jian-Guang Shen: China's Economic Development in 2002
 - No 3 Komulainen, Korhonen I, Korhonen V, Rautava, Sutela: Russia: Growth prospects and policy debates
 - No 4 Tuomas Komulainen: Polish Economic Review 1/2003
 - No 5 Abdur Chowdhury: Banking reform in Russia: Winds of change?
 - No 6 Laura Solanko: Why favor large incumbents? A note on lobbying in transition
 - No 7 Tuuli Koivu: Suotuisa kehitys jatkui Baltian maissa vuonna 2002
 - No 8 BOFIT: Näkökulmia Venäjän talouteen - BOFIT-seminaari 22.5.2003
 - No 9 Merja Tekoniemi: Venäjän maatalous 2000-luvulla - Venäjästäkö viljanviejä?
 - No 10 Abdur Chowdhury: WTO accession: What's in it for Russia?
 - No 11 Tuomas Komulainen: Polish Economic Review 2/2003
- 2004
- No 1 Elena Smirnova: Impact of Cross-listing on Local Stock Returns: Case of Russian ADRs
 - No 2 Seija Lainela - Pekka Sutela: European Union, Russia, and TACIS
 - No 3 Seija Lainela: Investoinnit kasvussa Venäjällä
 - No 4 BOFIT: Venäjän talous Putinin aikana
 - No 5 Merja Tekoniemi: Venäjän Kaukoidän taloudellinen integraatio
 - No 6 Tuuli Koivu: The sustainability of Chinese growth
 - No 7 Tapio Korhonen: Venäjän rahoitusjärjestelmän nykytila ja näkymät
 - No 8 Tapio Korhonen ja Simon-Erik Ollus: Mikä pääomapako Venäjältä?
 - No 9 Simon-Erik Ollus: How much oil can Russia produce? - A study in the Russian oil sector
 - No 10 Tapio Korhonen: Kiinan rahoitusjärjestelmän nykytila ja näkymät
 - No 11 Simon-Erik Ollus: *Miksi kesällä 2004 oli luottamuspuula?*
– Katsaus Venäjän pankkisektorin rakenteeseen ja nykytilaan
- 2005
- No 1 Tuuli Koivu: The challenge of choosing an optimal exchange rate regime for China
 - No 2 Jouko Rautava: Is India emerging as a global economic powerhouse equal to China?
 - No 3 Pekka Sutela: EU, Russia, and Common Economic Space
 - No 4 Barbara Bils: What determines regional inequality in China? – A survey of the literature and official data
 - No 5 Laura Solanko and Merja Tekoniemi: To recentralise or decentralise – some recent trends in Russian fiscal federalism
 - No 6 Pekka Sutela: Did Putin's reforms catapult Russia into durable growth?
 - No 7 Pekka Sutela: Finnish trade with the USSR: Why was it different?
 - No 8 Anna Mahlamäki, Laura Solanko, Merja Tekoniemi ja Simon-Erik Ollus: Venäjän keskeiset tuotannonalat 2000-luvulla – sektorikatsaus